

Центральноукраїнський національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра „Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Допущена до захисту:

Завідувач кафедри економіки,
менеджменту та комерційної
діяльності

д.е.н., професор

_____ О.М. Левченко

(протокол засідання кафедри ЕМ та КД

№ _____ від „__” _____ 20__ р.)

Випускна кваліфікаційна робота

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

на тему: «Удосконалення механізму підвищення фінансово-економічної
безпеки підприємства»

Виконала: студентка 2 курсу, групи УФЕБ-19М-1,4
спеціальності 073 «Менеджмент (Управління фінансово-
економічною безпекою)»

(шифр і назва спеціальності)

Марлян Олена Русланівна

(прізвище, ініціали, підпис)

Керівник к.е.н., проф, Левченко А.О.

(наук.ст., вч.звання, прізвище, ініціали, підпис)

Рецензент Оксьом В.М., директор
ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС"

(прізвище, ініціали, посада)

Рецензент д.е.н., проф, Шалімова Н.С., декан ФОФ

(прізвище, ініціали, посада)

м. Кропивницький – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	8
1.1. Основні підходи до визначення поняття фінансово-економічної безпеки підприємства та механізму її забезпечення	8
1.2. Складові фінансово-економічної безпеки сучасних підприємств	18
1.3. Теоретико-методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки торгового підприємства	23
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	30
2.1. Загальна характеристика підприємства ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС"	30
2.2. Аналіз основних показників торгового підприємства та результатів його діяльності	33
2.3. Аналіз основних показників результативності фінансово-економічної діяльності підприємства	44
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА	54
3.1. Модель формування механізму фінансово-економічної безпеки торгових підприємств	54
3.2. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки як засіб реалізації стратегії розвитку торгових підприємств	65
3.3. Напрями диверсифікації діяльності торгових підприємств як інструмент зміцнення фінансово-економічної безпеки	71
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах найважливіше значення для України набуває завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки і дотримання відповідних національних інтересів країни.

Система забезпечення фінансово-економічної безпеки пов'язана з рішенням правових, економічних і правоохоронних завдань, із захистом економічних інтересів і прав власності держави, суб'єктів економічної діяльності - підприємств, організацій та фізичних осіб.

Вітчизняні підприємства і організації можуть бути чутливими до численних внутрішніх і зовнішніх загроз, іноді кримінального характеру, що призводить до негативних наслідків для всієї національної економіки в цілому. Тому забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств є одним з пріоритетних напрямків в системі економічної безпеки України.

Протидія економічним правопорушенням і злочинам на будь-якому підприємстві передбачає створення багатоцільової системи управління, облік норм міжнародних стандартів, застосування більш досконалих технологій в прийнятті управлінських рішень, обґрунтування нових напрямів кадрової політики, багатoproфільну підготовку кадрів тощо.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що фінансово-економічна безпека є основним фактором забезпечення прибутковості і ефективної діяльності підприємства. Стан фінансово-економічної безпеки дозволяє ефективно функціонувати підприємству.

В даний час, відсутня науково-методична база забезпечення управління механізмом фінансово-економічної безпеки торгового підприємства.

Відзначимо, що питанню фінансово-економічної безпеки торгових підприємств та вдосконаленню механізму її підвищення присвячені роботи таких відомих науковців, як: Березівський П. С., Біттер О. А., Галанець В. Г., Губені Ю. Е., Губенко В. І., Костирко І. Г., Лайко П. А., Липчук В. В., Онисько С. М., Поплавський В. Г., Саблук П. Т., Скидан О. В., Черевко Г. В.,

Шабінський О. В. та інші автори. Однак, незважаючи на достатньо велику кількість теоретичних досліджень та розробок, все ж залишаються актуальними питання вдосконалення механізму підвищення фінансово-економічної безпеки торгових підприємств шляхом визначення важливості складових цієї безпеки.

Мета дослідження. Метою написання випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних особливостей поняття фінансово-економічної безпеки, механізму її забезпечення та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму підвищення фінансово-економічної безпеки на торгових підприємствах як чинника підвищення ефективності їх функціонування в умовах трансформації економіки України до ринкових умов господарювання.

Завдання дослідження. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки та розв'язання наступних задач:

- визначити суть поняття «фінансово-економічна безпека» на мікрорівні національної економіки та механізму її підвищення;
- виявити основні складові фінансово-економічної безпеки торгових підприємств;
- вивчити методико-теоретичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки торгових підприємств;
- розглянути характеристику досліджуваного підприємства та здійснити оцінку основних показників діяльності торгового підприємства;
- проаналізувати рівень фінансово-економічної безпеки торгового підприємства;
- розробити концептуальні заходи з вдосконалення механізму підвищення рівня фінансово-економічної безпеки торгових підприємств.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси формування фінансово-економічної безпеки торгового підприємства. Предметом дослідження є організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки торгового підприємства. Конкретні

дослідження проводилися з використанням матеріалів ТОВ «Інкопмарк медсервіс».

Методи дослідження. В ході дослідження використовувалися різні методи наукового пізнання: спостереження, групування, узагальнення, формалізація, історичний метод, систематизація, економічний і фінансовий аналіз, синтез, порівняння, економіко-математичні та економіко-статистичні методи, метод інтегрального аналізу, індексний метод та інші. Рішення поставлених завдань буде реалізовано на базі застосування синергетичних і традиційних методів дослідження поведінки соціально-економічної системи.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з досліджуваної проблематики, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів, законодавчі та нормативні документи України, опубліковані статистичні дані, інтернет-ресурси, а також фінансова звітність досліджуваного підприємства.

Наукове та практичне значення одержаних результатів. Наукове значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій зі створення оптимізованого підходу до розрахунку індексу фінансово-економічної безпеки торгових підприємств, розрахованого інтегральним методом та з урахуванням вагомості складових цієї фінансово-економічної безпеки. Крім того, в межах роботи подано організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки як засіб реалізації стратегії розвитку торгових підприємств та акцентовано, що диверсифікація діяльності служить ефективним інструментом зміцнення фінансово-економічної безпеки.

Результати досліджень можуть бути використані при формуванні та перегляду існуючого підходу до управління торговими підприємствами з огляду на вдосконалення механізму підвищення фінансово-економічної безпеки.

Апробація результатів дослідження та їх публікація. Результати дослідження оприлюднені на VII Обласній науково-практичній конференції

учнівської та студентської молоді «Сучасний стан економіки України: проблеми та перспективи розвитку» Центральноукраїнського національного технічного університету (2020 року, доповідь «Удосконалення механізму підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства»).

Структура і обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

В першому розділі «Теоретико-методичні основи фінансово-економічної безпеки підприємства та механізму її підвищення» викладено економічну сутність поняття «фінансово-економічна безпека», механізм її підвищення та складові фінансово-економічної безпеки торгових підприємств, підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки.

В другому розділі «Аналіз організаційно-фінансово-економічної характеристики та рівня фінансово-економічної безпеки ТОВ «Інкопмарк медсервіс»» проведено аналіз фінансового стану підприємства та здійснено оцінку рівня фінансово-економічної безпеки, в тому числі виокремлення найбільш вагомих складових фінансово-економічної безпеки на досліджуваному підприємстві.

В третьому розділі «Концептуальні засади вдосконалення механізму підвищення рівня фінансово-економічної безпеки торгових підприємств в умовах ринкового середовища» розкрито модель формування економіко-організаційного механізму фінансово-економічної безпеки, значення організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки як засобу реалізації стратегії розвитку торгових підприємств, з урахуванням вагомості техніко-технологічної та фінансової складових фінансово-економічної безпеки, запропоновано напрями диверсифікації діяльності торгових підприємств як інструменту зміцнення фінансово-економічної безпеки.

Основний зміст викладено на 85 сторінок друкованого тексту. Робота містить 27 рисунків та 11 таблиць. Список використаних джерел налічує 64 найменування на 7 сторінках

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

1.1. Основні підходи до визначення поняття фінансово-економічної безпеки підприємства та механізму її забезпечення

Загалом, трактування категорії "фінансово-економічна безпека підприємства" було змінено у фінансово-економічній теорії у зв'язку зі змінами екологічних умов та з урахуванням факторів, що визначають процеси управління.

У сучасній науковій літературі поняття "фінансово-економічна безпека підприємства" часто безпосередньо походить з більш загальної категорії "безпека" (переклад з грецької означає "присвоєння ситуації").

Спеціальна література визначає безпеку як стан, в якому будь-який об'єкт знаходиться в надійній безпеці і не впливає ні на які фактори.

У широкому науковому сенсі безпека відноситься до безпеки природних, фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалах, необхідних для життя і розвитку населення [13].

Фінансова та економічна безпека - це універсальна категорія, що відображає безпеку суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях - від держави до кожного зі своїх громадян. При першому підході можна стверджувати, що фінансово-економічна безпека підприємства - це захист його діяльності від негативних екологічних впливів, а також здатність швидко усунути різні загрози або пристосуватися до існуючих умов, не негативно впливає на його діяльність.

Утримання цієї концепції включає систему коштів, які забезпечують економічну стабільність підприємства і сприяють благополуччю працівників.

Поглиблюючи цю концепцію, економісти стали розрізняти зовнішні наслідки для економічної безпеки підприємства, а сам термін "фінансово-економічна безпека" трактується як "захист економічних інтересів підприємства від впливу несприятливих екологічних умов" як основне джерело загроз фінансово-економічній безпеці бізнес почав розглядати держава.

Економісти з вузьким профілем почали визначати економічну безпеку підприємства залежно від положення окремого аспекту його виробництва та господарської діяльності.

Звичайно, розвиток вузьких робочих напрямків для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно, Це дозволяє провести повне і ретельне вивчення обраного виду діяльності організації. для демонстрації конкретних засобів і методів забезпечення фінансової та економічної безпеки підприємства в конкретній галузі його діяльності. Але всі вузькі функціональні підходи до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства мають великий недолік: Автори таких підходів часто виходять з іншого розуміння вивченої концепції.

Принципова відмінність між подальшими міркуваннями фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у визнанні неможливості повного захисту бізнесу від негативного впливу зовнішнього середовища, оскільки підприємство виконує його в цьому зовнішньому середовищі і це неможливо зробити ззовні.

Нинішній стан розвитку концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" дозволяє розглядати економічну безпеку господарюючого суб'єкта залежно від його галузевої приналежності.

З оцінки роботи економістів з фінансово-економічної безпеки підприємства випливає, що еволюція концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" пройшла шість етапів розвитку, як видно з табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Еволюція поняття «фінансово-економічна безпека підприємства»

Етапи	Роки	Трактування поняття «фінансово-економічна безпека підприємства»	Загрози фінансово-економічній безпеці підприємства	Недоліки трактування
I	1991-1997	Забезпечення умов збереження своїх комерційних таємниць, інтелектуальної власності і інших секретів підприємства	Загрози виникають зі сторони персоналу підприємства	Надмірна «економічність» поняття
II	1998-1999	Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища	Найбільший вплив на формування фінансово-економічної безпеки підприємства справляє держава	Незрозуміло, звідки беруться загрози фінансово-економічній безпеці підприємства; недостатньо розглядається вплив внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства
III	1999-2001	Розгляд фінансово-економічної безпеки підприємства з позиції окремих аспектів його господарської діяльності	Загрози виникають залежно від конкретного вузького профілю господарської діяльності підприємства	Різне розуміння фінансово-економічної безпеки підприємства
IV	1999-2002	Виділення функціональних складових фінансово-економічної безпеки підприємства	Виникають зовнішні і внутрішні загрози (залежно від кожної складової)	Акцентування уваги на пристосування до умов, які негативно не відбиваються на діяльності суб'єкта
V	2002-2005	Фінансово-економічна безпека підприємства ототожнюється з ефективним його функціонуванням у ситуації ризику	Небезпеку становлять негативні впливи та погрози зі сторони зовнішнього середовища	Не розглядаються перспективи розвитку підприємства і поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» ототожнюється з поняттям «адаптація»
VI	2005 – сьогодення	Робляться спроби розглянути фінансово-економічну безпеку підприємства залежно від галузевої приналежності підприємства	Загрози виникають як з боку зовнішнього так і внутрішнього середовища	Широко досліджуються не всі галузі функціонування підприємств

Джерело: сформовано автором на основі: [21, с.23-26]

Таким чином, спочатку концепція вважалася гарантуючою умови збереження комерційної таємниці підприємства, інтелектуальної власності та інформації в цілому як цінного продукту.

Перший етап тривав з 1991 по 1997 рік. Вважалося, що загрози фінансово-економічній безпеці підприємства виходять від співробітників підприємства, можуть розголошувати його комерційні секрети.

Така інтерпретація концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" мала свої недоліки, головним з яких є її надмірна "економіка". Іншими словами, ніякої іншої потенційної загрози від внутрішніх і зовнішніх середовищ підприємства не бралось до уваги.

На другому етапі розвитку концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" стали враховувати можливі негативні наслідки для її діяльності в зовнішньому середовищі.

Найбільшим генератором загроз для діяльності підприємства стала держава, що регулює практично всі аспекти його діяльності в різних формах.

Мінусами інтерпретації цієї концепції на другому етапі можна назвати: Незрозумілі джерела загроз фінансово-економічній безпеці підприємства та впливу внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства не враховуються в достатній мірі. Цей етап тривав з 1998 по 1999 рік.

Третій етап розвитку концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" почався в 1999 році і тривав до 2001 року. На даному етапі облік фінансової та економічної безпеки підприємства здійснюється з урахуванням деяких аспектів. Вважалося, що загрози фінансово-економічній безпеці підприємства виникають залежно від конкретного вузького профілю. Головним недоліком цього етапу розвитку концепції є інше розуміння фінансово-економічної безпеки підприємства залежно від конкретного вузького профілю його діяльності.

Паралельно з третім етапом у 1999 році почалася розробка четвертого етапу, який тривав до 2002 року.

Основна особливість цього етапу - виявлення функціональних компонентів фінансово-економічної безпеки підприємства, і загрози починають розділятися на зовнішні і внутрішні, залежно від кожного компонента.

Четвертий етап еволюції інтерпретації концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" також має свої недоліки, а саме зосередитися на адаптації до умов, що не впливають негативно на діяльність підприємства.

З 2002 по 2005 рік проходив п'ятий етап розвитку концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства".

На даному етапі розвитку фінансово-економічна безпека підприємства визначається в його ефективній роботі у венчурній ситуації, а сама небезпека створюється негативними впливами і викликами зовнішнього середовища.

На п'ятому етапі перспективи розвитку підприємства не враховуються, а поняття "фінансово-економічна безпека підприємства" визначається в концепції "адаптація".

Шостий етап розвитку цієї концепції розпочався у 2005 році і триває і сьогодні. Його відмінною рисою є облік фінансово-економічної безпеки підприємства залежно від його приналежності до філії, а загрози фінансово-економічній безпеці підприємства розглядаються як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі підприємства.

Таким чином, еволюція концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" пройшла шість етапів її розвитку, і сьогодні вона розглядається залежно від промислової афілійованості підприємства.

Слід зазначити, що інтерпретація концепції "фінансово-економічної безпеки підприємства" вітчизняними та зарубіжними фахівцями відрізняється різноманітністю підходів до змісту. Це візуально показано на рис. 1.1.

Отже, в фінансово-економічній літературі немає єдиного визначення поняття «фінансово-економічна безпека підприємства».

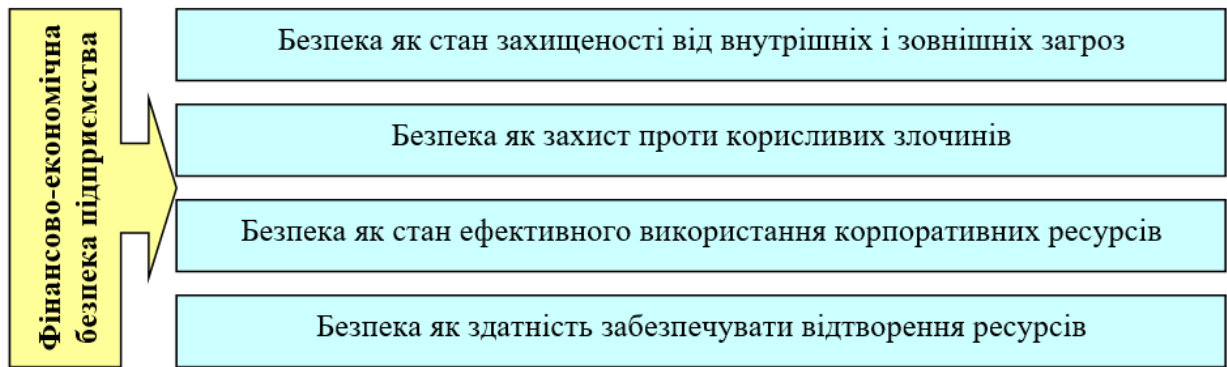

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «фінансово-економічна безпека підприємства»

Джерело: побудовано автором

Щоб систематизувати та структурувати вважаємо за потрібне провести детальний теоретичний аналіз досліджуваного понятійного апарату (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Систематизація визначень наукового поняття «фінансово-економічна безпека підприємства»

Автор	Визначення категорії «фінансово-економічна безпека підприємства»
Стан ефективного використання ресурсів	
Є. А. Олейнікова [47]	Стан найбільш ефективного використання ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому
С. Н. Ілляшенко [37] Т. Б. Кузенко [41]	Стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії
З. С. Варналій [15]	Забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів
А. В. Кірієнко [26]	Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі
О. А. Грунін [18]	Стан господарчого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику

В. Л. Ортинський [22]	Захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення
Стан виробничої системи	
В. Тамбовцев [53]	Сукупність властивостей стану виробничої підсистеми фінансово-економічної системи, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи
Ю. Лисенко, С. Міщенко [44]	Стан виробничо-фінансово-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства
З. Стаховяк [61]	Такий стан розвитку фінансово-економічної системи, який забезпечує її ефективне функціонування засобом належного використання внутрішніх та зовнішніх чинників, а також здатність результативного протистояння негативному зовнішньому впливу
Наявність конкурентних переваг	
В. В. Белокуров [6]	Наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства до його стратегічних цілей і завдань
Стан економічного розвитку	
Р. Дацків [53]	Такий стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз
Гармонізація економічних інтересів	
Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьова, О. М. Ляшенко [38]	Міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства
Стан захищеності діяльності підприємства	
Д. Ковальов, Т. Сухорукова [37]	Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності
І. Л. Плетникова [61]	Стан захищеності його діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатність адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність
Стан захищеності інтересів	
Енциклопедія фінансово-економічної безпеки [23]	Стан захищеності життєво важливих інтересів системи від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до його стратегічних цілей
В. Шликов [57]	Стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погроз
О. В. Раздіна [50]	Комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарюючих суб'єктів в умовах ринкової економіки, що

Джерело: побудовано на основі інформації у відповідних використаних джерелах табл. 1.2.

Таким чином, після аналізу формулювань категорії досліджень багато вітчизняних вчених можуть зробити висновок, що фінансово-економічна безпека підприємства є складною особливістю, а значить, рівень захисту всіх видів корпоративного потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз, гарантує стабільну роботу і ефективний розвиток і вимагає управління з боку керівництва підприємства. Зміст цієї концепції включає систему коштів, які забезпечують конкурентоспроможність та економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню добробуту працівників.

Проаналізувавши формулювання фінансово-економічної безпеки підприємства багатьма вченими, можна резюмувати, що фінансова та економічна безпека підприємства є складною категорією. Це означає рівень захисту всіх типів бізнес-потенціалу від зовнішніх загроз. забезпечує стабільну роботу та ефективний розвиток і вимагає управління з боку керівництва підприємства.

Далі, вважаємо за необхідне, сформулювати трактування категорії «фінансово-економічна безпека торгового підприємства», зокрема, що являє собою такий стан його правових, економічних та виробничих відносин, а також матеріальних, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, що виражає здатність підприємства до стабільного функціонування.

Одним з найважливіших елементів системи безпеки підприємства є механізм забезпечення, який являє собою поєднання законодавчих актів, правових норм, мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких досягнуті цілі і завдання безпеки.

Системний підхід до формування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає необхідність врахування усіх реальних умов його діяльності, формування механізму з чітко окресленими елементами, схемою їх дії і взаємодії. Структура механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства складається з декількох блоків, одночасна дія яких покликана забезпечити достатній для розширеного відтворення капіталу підприємства прибуток, отриманий в результаті

дотримання цілей підприємства та в результаті взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища.

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства може мати різну ступінь структуризації та формалізації.

Дія механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства покликана організаційно оформити взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. Результатом функціонування цього механізму є надходження необхідних для організації процесу виробництва ресурсів та інформації відповідно до системи пріоритетних інтересів підприємства, мінімізація витрат на придбання ресурсів у необхідній кількості і належної якості. Зроблене раніше твердження про економічну безпеку підприємства, який отримує прибуток, дозволяє оцінити роль і призначення механізму в забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства. Він призначений для організації взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища, які є для підприємства пріоритетними. Вибір найбільш пріоритетних інтересів дозволяє обмежити масштаби механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства і зосередити увагу в ньому на дійсно важливих для підприємства аспектах.

Основне призначення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у створенні та реалізації умов, що забезпечують економічну безпеку підприємства. В якості найважливіших умов, що враховуються в структурі механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, виступають мінімізація витрат підприємства, адаптація до нововведень і розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку.

Саме ці умови здатні надати найбільш істотний вплив на формування прибутку підприємства, забезпечивши тим самим його економічну безпеку.

Дія механізму повинна бути спрямована на забезпечення фінансово-економічної безпеки в діяльності підприємства як в даний час, так і на перспективу. Якщо в першому випадку домінують такі умови забезпечення

фінансово-економічної безпеки, як мінімізація витрат і розширення сфери використання послуг підприємств інфраструктури, то в другому - це адаптація до нововведень, розширення виробництва та його диверсифікація.

Таким чином, забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства відіграє значну роль в його функціонуванні, тому реалізація ефективного механізму фінансово-економічної безпеки підприємства, перш за все, потребує належної уваги з боку керівника до питань забезпечення фінансово-економічної безпеки, кваліфікованості співробітників підприємства, значних витрат корпоративних ресурсів та чіткої організації.

1.2. Складові фінансово-економічної безпеки сучасних підприємств

З метою досягнення найбільш високого рівня фінансово-економічної безпеки підприємство повинне проводити роботу по забезпеченню максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Дослідженню сутності функціональних складових фінансово-економічної безпеки підприємства приділена значна увага [2, 3, 7, 28, 32, 39, 42, 45, 46, 58], при чому різні науковці пропонують різний склад функціональних складових, що відрізняються одна від іншої за своїм змістом і методами впровадження.

Відмінність у поглядах все ж таки не заперечує той факт, що надійна фінансово-економічна безпека підприємства вимагає комплексного та системного підходу до її організації.

До основних функціональних складових відносять: силову, фінансову, техніко-технологічну, кадрову, інтелектуальну, інформаційну, ресурсну, ринкову, інтерфейсну, екологічну та політико-правову.

Узагальнивши підходи до структури та змісту функціональних складових фінансово-економічної безпеки підприємства, запропоновано розширену класифікацію, зображену на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Структура та зміст функціональних складових фінансово-економічної безпеки торгового підприємства

Джерело: опрацьовано автором

Враховуючи специфіку сфери торгівлі, функціональні складові фінансово-економічної безпеки торгових підприємств об'єктивно необхідно

уточнити і доповнити фінансово-страховою, виробничо-технологічною, логістичною, інформаційно-консалтинговою та продуктовою складовими.

Фінансово-страхова функціональна складова об'єднує в собі зміст як фінансової, так і страхової функціональної складової, що передбачає врегулювання відносин між підприємствами та страховими підприємствами з приводу страхування майнових та фінансових ризиків, відповідальності, персоналу підприємства.

Страхування передбачає запобігання або ж зменшення негативного впливу ймовірних ризиків на фінансові результати діяльності, стійкість та незалежність підприємства.

Виробничо-технологічна функціональна складова передбачає забезпечення технологічної незалежності підприємства та досягнення високого рівня виробничого потенціалу, зокрема за рахунок оновлення на інноваційно-інвестиційній основі.

Зважаючи на те, що одним з основних економічних ресурсів, від якого залежить процес і результат проведення торгових робіт, є матеріально-технічна база агропідприємств, дана складова передбачає також і процес безперервного відтворення (як простого так і розширеного) основних засобів виробництва.

Логістична складова передбачає формування тісних двосторонніх взаємозв'язків (потоків), шляхом приведення в рух матеріальних, фінансових чи інформаційних потоків (закупівля, складське господарство, транспорт, постачання, виробництво, збут) як на мікрорівні (підприємство), так і макрорівні (між суб'єктами ринку).

Інформаційно-консалтингова складова полягає, з одного боку, в захисті власної інформації, зокрема конфіденційної, діловій розвідці, інформаційно-аналітичній роботі, в тому числі і з зовнішніми суб'єктами ринку, а з іншого боку, в аналізі, обґрунтуванні перспектив розвитку та використанні науково-технічних і організаційно-економічних рішень для потреб підприємства, а

також передбачає ефективне інформаційно-консультаційне забезпечення торгових товаровиробників.

Реалізація кожної функціональної складової забезпечить досягнення надійного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, що дозволить уникнути або ж зменшити наслідки фінансових криз та негативного впливу нових загроз і небезпек, забезпечить зміцнення потенціалу та створення перспектив розвитку, а також дасть можливість оцінити перспективи розвитку для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Хоча фінансово-економічна безпека кожного підприємства є індивідуальною, в сучасних ринкових умовах господарювання можна виділити ряд загальних зовнішніх і внутрішніх чинників, що мають негативний вплив на забезпечення надійності кожної із функціональних складових, зокрема:

- сучасний стан галузі;
- законодавчо-правова база;
- недостатня і неефективна державна підтримка;
- занепад сільської місцевості;
- низька інвестиційна привабливість;
- низький рівень забезпеченості виробничими ресурсами;
- рівень забезпеченості фінансовими ресурсами (брак власних коштів, проблематика залучення зовнішніх джерел фінансування через занадто високі ставки по банківським кредитам та незадовільний інвестиційних клімат в державі).

Таким чином, перед підприємством в конкретний період часу може стояти завдання забезпечення одночасно усіх видів безпеки або лише окремих її складових. Важливість для суб'єкта господарювання конкретних складових фінансово-економічної безпеки обумовлюється ступенем впливу певних видів економічних або інших ризиків.

Крім того, важливим елементом організації ефективної діяльності підприємства є розробка принципів формування його фінансово-економічної безпеки.

Принцип є фундаментальною відправною точкою наукової системи, теорії, ідеологічного спрямування тощо - правила, що лежить в основі діяльності будь-якої організації, суспільства тощо. Іншими словами, при формуванні системи фінансово-економічної безпеки комерційного підприємства необхідно спиратися на відповідні принципи, зокрема:

- компетенція;
- системна;
- взаємодія;
- рентабельність;
- швидкість;
- безперервність.

Підвищення ефективності підприємства можливе за рахунок підключення і взаємодії його підрозділів.

Систематизація полягає в оцінці всього обсягу виробництва та економічної діяльності підприємства як єдиної системи.

Надзвичайно важливе значення для високого рівня фінансової та економічної безпеки підприємств мають компетентність співробітників, їх оперативність у виявленні та виявленні загроз фінансовій та економічній безпеці.

Дотримання принципу безперервності передбачає постійний моніторинг рівня фінансової та економічної безпеки та економічного принципу - економічної здійсненності витрачання коштів на моніторинг фінансової та економічної безпеки та заходи щодо її підвищення.

Для забезпечення належного рівня фінансової та економічної безпеки підприємств рекомендується використовувати такі кошти:

- фінансовий (без якого неможливо створити фінансово-економічну безпеку, функціонування і розвиток підприємства);

- людських ресурсів (персонал, що відповідає за фінансову та економічну безпеку, його досвід і професіоналізм, що залучає висококваліфікованих працівників);
- законодавство (підготовка правових актів, що стосуються створення, функціонування підприємства та підтримання його фінансово-економічної безпеки);
- система (системи пожежного захисту);
- інформація (комп'ютери, інформаційні продукти, мережі безпеки);
- організаційний (створення спеціалізованих полюсів, організацій, що сприяють тому, щоб забезпечувати економічну безпеку, щоб підтверджувати відповідні консультації) [39, с. 43].

Таким чином, фінансово-економічна безпека торгових підприємств є головною умовою ефективної їх діяльності та розвитку сфери торгівлі загалом. Водночас, фінансово-економічна безпека суб'єкта господарювання належить до основоформуючих елементів захисту національної економіки та підтримки високого рівня фінансово-економічної безпеки держави в цілому.

Для її забезпечення необхідно враховувати ймовірність реалізації будь-яких небезпек діяльності підприємства, які належать до факторів його фінансово-економічної безпеки, що обумовлює потребу в ідентифікації рівня фінансово-економічної безпеки торгових підприємств.

1.3. Теоретико-методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки торгового підприємства

Однією з передумов формування стратегічних і тактичних планів підприємства є оцінка рівня фінансової та економічної безпеки. У науковій літературі було розроблено велику кількість методологічних підходів; деякі з них дуже схожі, а деякі принципово відрізняються один від одного.

Найбільш поширеними традиційними методами оцінки рівня фінансової та економічної безпеки є прогнози банкрутства (зокрема,

багатопрофільні дискримінаційні моделі і методи повної оцінки фінансово-економічного становища підприємства). Однак такий метод зводиться до оцінки фінансових ризиків, скорочує суть концепції фінансової та економічної безпеки.

Крім того, автори, в тому числі Богомолів V.A., Сухорукова Т.і Камлик М.І., вважають економічну безпеку підприємства, засновану на фінансовій стійкості. Враховуючи, що фінансова стабільність (фінансова стійкість), кредитоспроможність, маневреність і ліквідність забезпечують найточніший образ стану фінансово-економічної безпеки. Втім, деякі автори оцінюють показники безпеки і стійкості бізнесу в основному якісно, максимум в допустимих регуляторних значеннях, тому необхідно спробувати деталізувати з точки зору точної кількісної оцінки та її впливу на рівень фінансової та економічної безпеки підприємства в цілому [5].

На думку деяких вчених, найбільш узагальнюючим показником економічної безпеки підприємства є показник фінансово-економічної ефективності, що характеризує здатність підприємства виконувати свої завдання і виконувати свої завдання в стратегічному аспекті [4]. Якщо підприємство зможе виконувати свої завдання, вона зможе протистояти загрозам і небезпекам, що виходять із зовнішніх і внутрішніх джерел. Крім фінансово-економічної ефективності, вчені пропонують використовувати показники продуктивності, фінансової стабільності, ліквідності, маневреності, відносини ефективності бізнесу та інші для характеристики фінансової та економічної безпеки.

Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства деякі фахівці пропонують використовувати добре відомі моделі для прогнозування ймовірності банкрутства підприємства [1]. на додаток до розглянутих моделей для визначення рівня фінансової та економічної безпеки, деякі експерти рекомендують використовувати метод аналізу та обробки сценарію, методи оптимізації, теоретичні та ігрові методи, методи теорії розмитих

систем, цільовий метод та інші методи, які ще не отримали поглибленого теоретичного обґрунтування і широкого практичного використання [1].

Оцінки показників економічної безпеки варіюються від 0 до 1 залежно від різниці в граничному значенні. Звідси бізнес, з точки зору фінансової та економічної безпеки, може бути віднесений до 4-х груп: Вони абсолютно безпечні, безпечні, досить безпечні, небезпечні (рис. 1.3).

Якщо розмір розриву від реального граничного значення перевищує 100%, цей показник оцінюється в 0 балів. При зміні розміру розриву від 0 до 100% при кожному 10-відсотковому відхиленні від граничного значення бал знижується на 0,1 пункту.

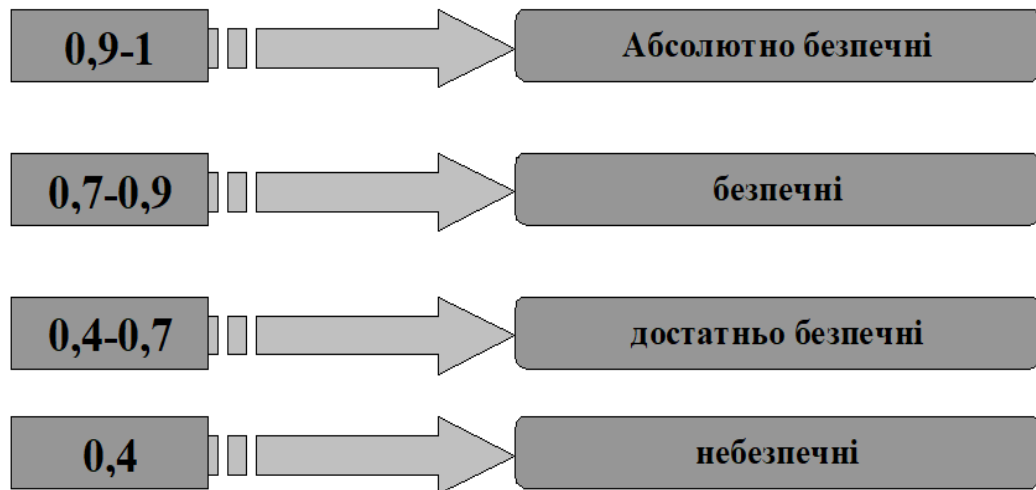

Рис. 1.3. Класифікація підприємств за фінансово-економічною безпекою

Джерело: побудовано з використанням [34]

В результаті усереднення бальних оцінок розраховується комплексний показник фінансово-економічної безпеки:

$$КПб = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n БЗі, \quad (1.1)$$

де КПб – комплексний показник безпеки;

БЗі – бальне значення і-го показника фінансово-економічної безпеки;

N – кількість використаних показників фінансово-економічної безпеки.

Доступність фінансових ресурсів (а значить, і фінансового становища компанії) залежить від реалізації планів логістики, виробництва, продажу і прибутку.

Існує також і повернення інформації: відсутність коштів може призвести до перебоїв з постачанням і виробництвом [34, буд. 105].

За визначенням, співвідношення показує відносини і залежності між різними сторонами підприємства. Вони підкреслюють важливі зв'язки і необхідність гармонійного співробітництва між різними одиницями фінансово-економічної системи.

Перевага методу полягає в тому, щоб домогтися результатів, що визначають загрози фінансово-економічній безпеці підприємства, і розробити конкретні заходи щодо їх ліквідації. Однак для практичного застосування на підприємствах розрахунок розвинених показників проблематичний, оскільки вони не враховують особливості галузі. Для здійснення оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки торгових підприємств необхідні коригування з урахуванням їх галузевих особливостей (рис. 1.4).

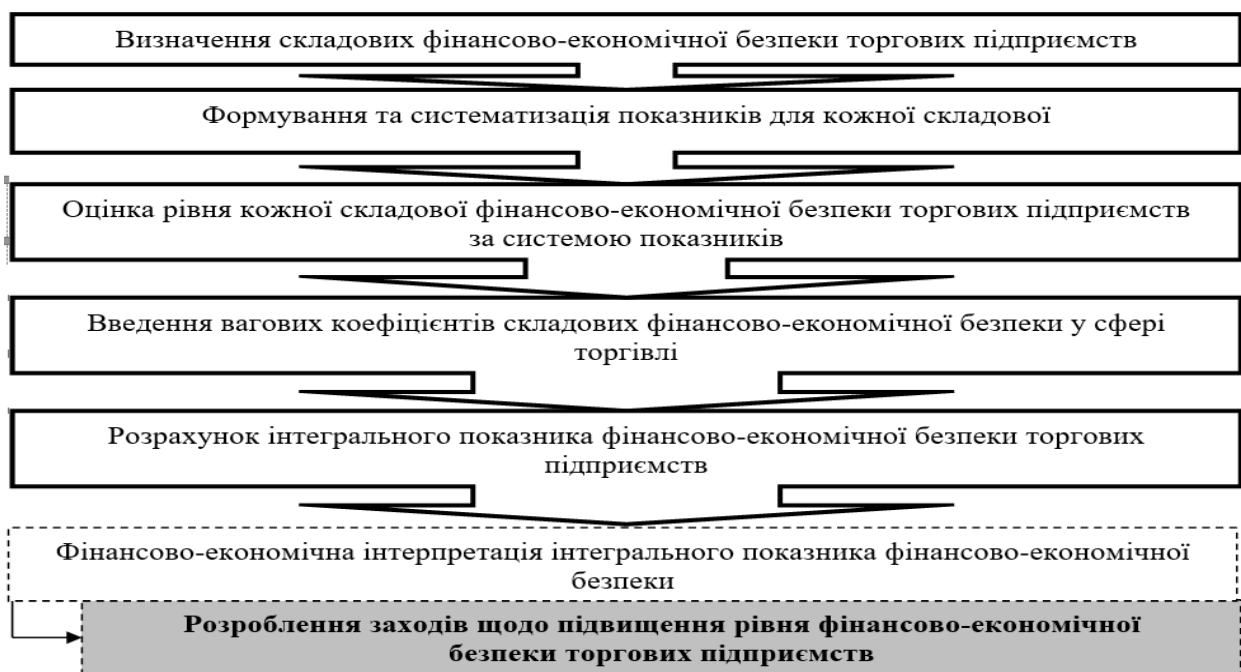

Рис. 1.4. Алгоритм оцінки фінансово-економічної безпеки торгових підприємств

Джерело: складено автором.

Зараз у вітчизняних вчених різні думки про формування переліку показників фінансово-економічної безпеки підприємства.

Так, Л. Мельник вважає своєчасним визначення фінансово-економічної безпеки підприємства (фінансових, інтелектуальних, особистих, технологічних, юридичних, енергетичних) і неринкових (ринок, навколишнє середовище, інтерфейс, інформація).

За компонентом внутрішнього виробництва її основними показниками (коефіцієнтами) є: ротація кадрів, частка інженерів і техніків та науковців, показник винахідливої активності (раціоналізація), показник рівня освіти, співвідношення втрат підприємства внаслідок порушення правових норм, рівень прогресивності технологій та продуктів, рівень технологічного потенціалу.

Л. Мельник вказує на несировинну складову фінансово-економічної безпеки підприємств: Оцінку надійності економічних контрагентів, оцінку ступеня відповідності внутрішніх можливостей розвитку бізнесу зовнішнім, коефіцієнт повноти, точності та невідповідності інформації.

Т. Гладченко вважає, що всі показники фінансово-економічної безпеки повинні бути різними та індивідуальними, кожна компанія характеризується власною специфікою діяльності. Слід погодитися з тим, що оцінка фінансової та економічної безпеки підприємств повинна проводитися з урахуванням галузевих особливостей. Слід зазначити, що вхідна інформація (фінансові відомості комерційних компаній) суттєво відрізняється від промислових підприємств, що ускладнює використання перерахованих вище показників для розрахунку фінансової та економічної безпеки торгових підприємств на практиці.

Пропонується створити показники фінансово-економічної безпеки торгових підприємств на основі комплексної оцінки їх стану. Такий підхід обов'язково повинен включати аналіз фінансової безпеки, ефективності використання ресурсів підприємства та його здатності розвиватися в рамках компонентів фінансово-економічної безпеки торгових підприємств.

Складність визначення фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в необхідності виявлення ключових показників, що повністю описують всі форми заходів (тобто компоненти) фінансово-економічної безпеки.

Водночас надзвичайно важливо, щоб показники безпеки не дублювалися і не були функціонально взаємопов'язані, утворюючи таким чином мультиколеніарність.

Ситуація ускладнюється тим, що рівень фінансово-економічної безпеки підприємства тією чи іншою мірою описує практично всі фінансово-економічні показники його економічної діяльності.

З урахуванням вищесказаного можна стверджувати, що система показників для оцінки фінансово-економічної безпеки торгових підприємств повинна відповідати наступним вимогам:

- 1) індикатори безпеки не мають тісно пов'язаних зв'язків;
- 2) кількість показників має бути невеликою, що значно полегшить процес оцінки.

Зазначимо, що надання першої умови автоматично призведе до виконання другої умови.

Серед методів відключення взаємопов'язаних показників використовувалися методи статистичного аналізу, зокрема, для перевірки багаторіності. Суть такого контролю дозволяє оцінити ступінь кореляції між значеннями індексів шляхом здійснення кореляційно-регресійного аналізу.

У той же час із показників фінансово-економічної безпеки виокремлюють наступні показники: фондоозброєність; фондомісткість; фондооснащеність; фондovіддача; матеріалovіддача; коефіцієнт придатності основних засобів; коефіцієнт зростання основних засобів; коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт обороту основних фондів; коефіцієнт плинності кадрів; рентабельність трудових ресурсів; працевіддача; співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати; співвідношення темпів зростання продуктивності праці та фондоозброєності; співвідношення

темів зростання виручки та фонду оплати праці; продуктивність праці; коефіцієнт інноваційного зростання; норма прибутку; витрати на 1 грн реалізованої продукції; рівень рентабельності виробництва; землевіддача; продуктивність землі; прибутковість земельних ресурсів; темп зростання обсягів реалізації; рівень рентабельності продажу; коефіцієнт валового прибутку.

Особливу увагу слід приділяти забезпеченню багаторічності показників в рамках компоненту фінансової та економічної безпеки. Тому в процесі відбору показників для оцінки безпеки насамперед необхідно усунути багаторічність між факторами, що належать до компоненту фінансової та економічної безпеки.

У зв'язку з особливостями підприємства та залежно від значення коефіцієнта фінансово-економічної безпеки стан підприємства та його рівень безпеки можна охарактеризувати як:

1) високий - фінансові та економічні чинники безпеки відповідають відповідним стандартам і ступінь використання доступного потенціалу близька до стандартів завантаження технічно обґрунтованого обладнання;

2) середні - значення коефіцієнтів фінансової та економічної безпеки наблизилися до своїх значень бар'єрів і в той же час технічні та технологічні можливості поліпшення умов і результатів виробництва за рахунок прийняття превентивних заходів проти загроз не були втрачені;

3) низький - є ознаки зниження виробництва, виснаження технічних ресурсів, скорочення персоналу підприємства; фактори та умови, що сприяють підтримці економічної безпеки в поточному періоді, знаходяться під загрозою в результаті короткострокових поставок;

4) криза - підприємство знаходиться в зоні фінансово-економічної небезпеки, оскільки з невеликим зменшенням прибутку може опинитися на межі банкрутства; неминучий і неминучий процес на цьому рівні - часткова втрата потужностей підприємства.

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємства дозволяє повністю уникнути або мінімізувати випадковий і непередбачуваний негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників.

Беручи до уваги, що на фінансову та економічну безпеку впливають численні фактори, вона повинна бути розділеною на складові, які включають фінансові складові, людські ресурси, засоби, виробництво, середовище та маркетинг.

Таким чином, оцінка рівня фінансово-економічної безпеки торгового підприємства вимагає багато робочої сили, але дозволяє розробити стратегії для забезпечення фінансово-економічної безпеки вивченого підприємства, щоб підвищити його конкурентоспроможність у мінливому середовищі.

Така методологія оцінки рівня фінансової та економічної безпеки буде апробована в наступному розділі, який дозволить оцінити рівень фінансової та економічної безпеки в межах досліджуваного підприємства – Товариства з обмеженою відповідальністю «Інкопмарк медсервіс» та виробити напрями вдосконалення механізму його підвищення.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Загальна характеристика підприємства ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС"

Досліджуване ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" визначаємо як самостійне підприємство, яке було створено щоб здійснювати роздрібну торгівлю фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах для того щоб задовольнити суспільні потреби громадян, економічні та соціальні інтереси як засновника так працівників підприємства.

ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" створене рішенням загальних зборів 10.09.1997 р. (Додаток А) та діє на підставі Статуту (Додаток Б).

З метою нормативного визначення своєї діяльності підприємство пройшло юридичну реєстрацію та отримало ліцензію на здійснення продажу фармацевтичної продукції (Додаток В).

Основним видом діяльності є здійснення роздрібною торгівлі фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах.

Додаткові види діяльності:

- діяльність агентів з оптової торгівлі універсальним асортиментом товарів;
- торгівля оптова фармацевтичною продукцією;
- торгівля оптова виробами, застосовуваними в медичних цілях;
- торгівля роздрібна виробами, застосовуваними в медичних цілях, ортопедичними виробами в спеціалізованих магазинах;
- торгівля роздрібна косметичними та парфумерними товарами, крім мила в спеціалізованих магазинах;
- торгівля роздрібна туалетним і господарським милом в спеціалізованих магазинах.

ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" є одним із лідерів з продажу фармацевтичної продукції в м. Кропивницький.

Сьогодні мережа ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" включає 8 сучасних та зручно розташованих аптек (Додаток Г).

Основними перевагами аптек ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" є: якісний сервіс; кваліфікований персонал; широкий асортимент; доступні ціни та сучасне обладнання.

Створюючи нові стандарти, впроваджуючи передові технології та удосконалюючи асортимент ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" прагне стати кращим на фармацевтичному ринку м. Кропивницький.

Асортимент товарів в ТОВ "ІНКОПМАРК МЕДСЕРВІС" становить близько 8000 найменувань. це:

- лікарські препарати (протиалкогольні та протинікотинові лікарські засоби, протиалергічні засоби, антибактеріальні препарати, антисептики і дезинфікуючі засоби, вакцини та бактеріофаги, допоміжні речовини і реактиви, гомеопатическі препарати, гормональні препарати, дерматологічні препарати, препарати для лікування захворювань дихальної системи, лікарські препарати для костномишечной системи, лікарські препарати для крові та кровообігу, лікарські трави, лікарські препарати для лікування сечостатевої системи, лікарські препарати для нервової системи, знеболюючі препарати, лікарські препарати для органів почуттів і травного тракту і обміну речовин, лікарські препарати від простудних захворювань, протівірусні препарати і імунодулятори, протизапальні

- препарати, протигрибкові препарати, протівірусні препарати, протипаразитарні препарати, серцево-судинні препарати, стоматологічні препарати);

- препарати, які застосовуються в ЕКО (медикаменти для стимуляції суперовуляції, для ін'єкції ХГЧ, для регуляції функцій жовтого тіла, для індукції загальної анестезії, препарати для поліпшень репродуктивної здібності чоловіків);

- препарати та засоби для дієти і фітнесу (батончики, мюслі і вітамінізовані продукти, дієтичне харчування, замінники цукру, коригуючий білизна, льодяники і карамель без цукру, мінеральна вода і напої, продукти бджільництва, фіточай);

- оптика (аксесуари, контактні лінзи, засоби для догляду за лінзами);

- вітаміни і БАДи;

- засоби для краси (лазневі приналежності, паперова і ватяна продукція, гігієна при нетриманні, для чоловіків, жіноча гігієна, захист від сонця і для засмаги, масла ефірні та косметичні, засоби для масажу і розслаблення, подарункові набори, засоби для ванни і душа, засоби для комарів, сувеніри, засоби по догляду за волоссям, обличчям, ногами, порожниною рота, руками і нігтями, за тілом);

- товари для мам та малюків (вагітним і годуючим мамам, дитяча гігієна, дитяча косметика, дитяче харчування, іграшки, предмети догляду за малюком);

- медприлади і вироби (діагностичні засоби, вироби медичного призначення, медтехніка та прилади, ортопедичні вироби).

Центральним елементом організаційного механізму є структура управління, через яку об'єднуються різні аспекти діяльності підприємства, регулюються внутрішні виробничі відносини і реалізується стабільна система сервісних відносин між структурними підприємствами і співробітниками апарату управління. Таким чином, ефективність всього економічного механізму багато в чому залежить від структури управління.

Структура управління - впорядкований набір взаємопов'язаних елементів системи, визначає поділ трудових і службових відносин між структурними відділами і співробітниками апарату управління для підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень. Він організаційно консолідує функції структурних підрозділів і співробітників і регламентує потік інформації в системі управління, який виражається у схемі та відповідних параметрах структури управління, штатного розпису,

співвідношення структурних підрозділів і співробітників управлінського апарату тощо.

2.2. Аналіз основних показників торгового підприємства та результатів його діяльності

Загальну оцінку стану і тенденцій діяльності підприємства проведемо за допомогою аналізу його фінансової звітності за 2015-2019 роки.

У Додатках А, Б, В, Д та Е наведено «Фінансові звіти суб'єкта малого підприємництва» ТОВ «Інкопмарк медсервіс» за досліджуваний період. Перш за все, необхідно здійснити аналіз динаміки та структури активів і пасивів балансу підприємства.

Аналіз динаміки активів відображено в табл. 2.1. З наведених даних можемо констатувати, що в цілому за останні п'ять років тенденцією до зменшення характеризувалися такі статті активу балансу підприємства, як основні засоби (їх залишкова вартість зменшилася на 34,7 тис. грн у 2019 році порівняно з 2015 роком) та запаси, які зменшилися на 46,0 тис. грн за аналогічний період.

Упродовж 2015-2019 років у структурі активів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» були відсутні незавершені капітальні інвестиції, витрати майбутніх періодів та необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. Решта статей активів балансу підприємства в цілому мали тенденцію до зростання.

Загальний обсяг балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років збільшився на 1085,8 тис. грн, однак мали місце доволі суттєві коливання у різні роки (рис. 2.1). Зокрема, найбільш вагоме зростання (як і максимальний розмір балансу підприємства з-поміж усіх років) зафіксоване у 2016 році, оскільки у 2015 році даний показник становив 1048,4 тис. грн, а в 2016 році – вже 2277,3 тис. грн. Надалі, у 2017 році розмір балансу підприємства зменшився порівняно з 2016 роком і складав 2063,5 тис. грн, у 2018 році – 1690,0 тис. грн.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки активів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн.

Стаття активів	Період, роки					Абсолютне відхилення (+/-)					Характер відхилення, 2019/2015
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2015	
I. Необоротні активи											
Незавершені капітальні інвестиції	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Основні засоби	126,5	101,2	77,8	68,6	91,8	-25,3	-23,4	-9,2	23,2	-34,7	Зменшення
первісна вартість	345,8	351,4	360,7	381,1	449,0	+5,6	+9,3	+20,4	+67,9	+103,2	Зростання
знос	219,3	250,2	282,9	312,5	357,2	+30,9	+32,7	+29,6	+44,7	+137,9	Зростання
Усього за розділом I	126,5	101,2	77,8	68,6	91,8	-25,3	-23,4	-9,2	+23,2	-34,7	Зменшення
II. Оборотні активи											
Запаси	244,7	280,5	376,7	450,9	198,7	+35,8	+96,2	+74,2	-252,2	-46,0	Зменшення
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	373,3	595,4	649,3	511,5	1282,7	+222,1	+53,9	-137,8	+771,2	+909,4	Зростання
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	16,5	0	226,4	113,1	53,8	-16,5	+226,4	-113,3	-59,3	+37,3	Зростання
Інша поточна дебіторська заборгованість	18,4	28,0	21,3	12,0	37,8	+9,6	-6,7	-9,3	+25,8	+19,4	Зростання
Гроші та їх еквіваленти	269,0	1272,2	712,0	533,6	469,4	+1003,2	-560,2	-178,4	-64,2	+200,4	Зростання
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Інші оборотні активи	0	0	0	0,3	0	0	0	+0,3	-0,3	0	Без змін
Усього за розділом II	921,9	2176,1	1985,7	1621,4	2042,4	+1254,2	-190,4	-364,3	+421	+1120,5	Зростання
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Баланс	1048,4	2277,3	2063,5	1690,0	2134,2	+1228,9	-213,8	-373,5	+444,2	+1085,8	Зростання

Джерело: розраховано автором

Ситуація поліпилася у 2019 році (порівняно з 2018 роком), оскільки баланс підприємства становив 2134,2 тис. грн. Дане значення у 2019 році було вищим, ніж у 2015, 2017 та 2018 роках, проте нижчим, ніж у 2016 році.

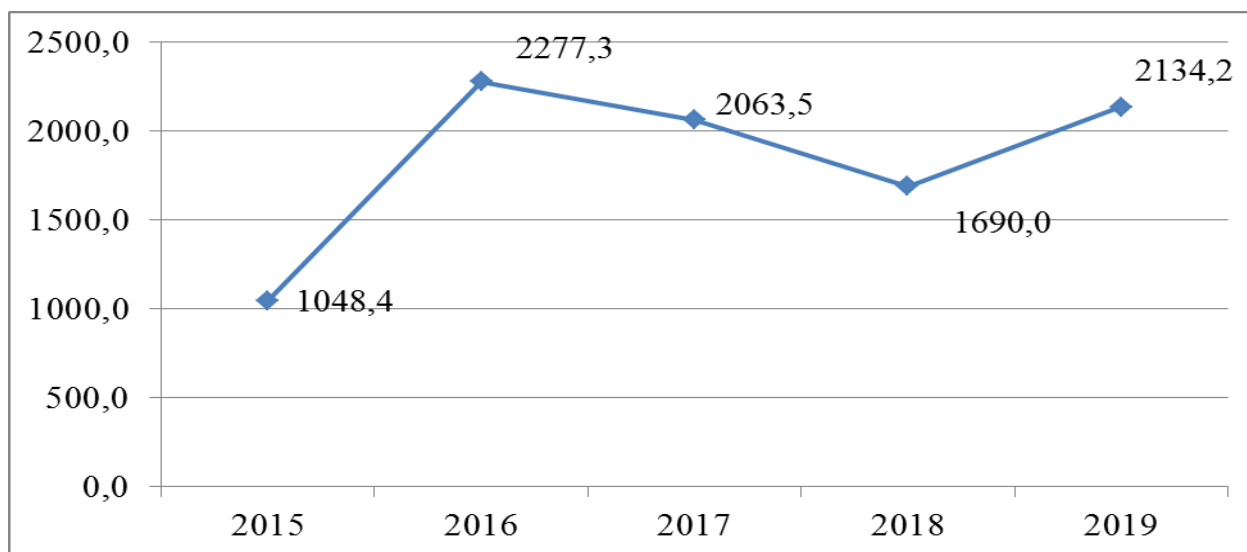

Рис. 2.1. Динаміка розміру балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Аналізуючи Розділ I активів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» (рис. 2.2), можемо відмітити, що первісна вартість основних засобів мала тенденцію до зростання: якщо у 2015 році вона становила 345,8 тис. грн, то у 2016 році — 351,4 тис. грн, у 2017 році — 360,7 тис. грн, у 2018 році — 381,1 тис. грн, а в 2019 році — 449,0 тис. грн, тобто в цілому за останні п'ять років вона збільшилася на 103,2 тис. грн.

Поряд з цим, відбувалося й накопичення суми нарахованого зносу основних засобів: якщо у 2015 році вона складала 219,3 тис. грн, то у 2016 році — 250,2 тис. грн, у 2017 році — 282,9 тис. грн, у 2018 році — 312,5 тис. грн, у 2019 році — 357,2 тис. грн. Унаслідок цього, залишкова вартість основних засобів у 2016-2018 роках мала тенденцію до зниження: якщо у 2015 році вона становила 126,5 тис. грн, то у 2016 році — 101,2 тис. грн, у 2017 році — 77,8 тис. грн, у 2018 році — 68,6 тис. грн. Поліпшення ситуації мало місце у 2019 році (порівняно з 2018 роком), оскільки залишкова вартість основних

засобів збільшилася до 91,8 тис. грн, проте, дане значення є нижчим за рівень 2015 року.

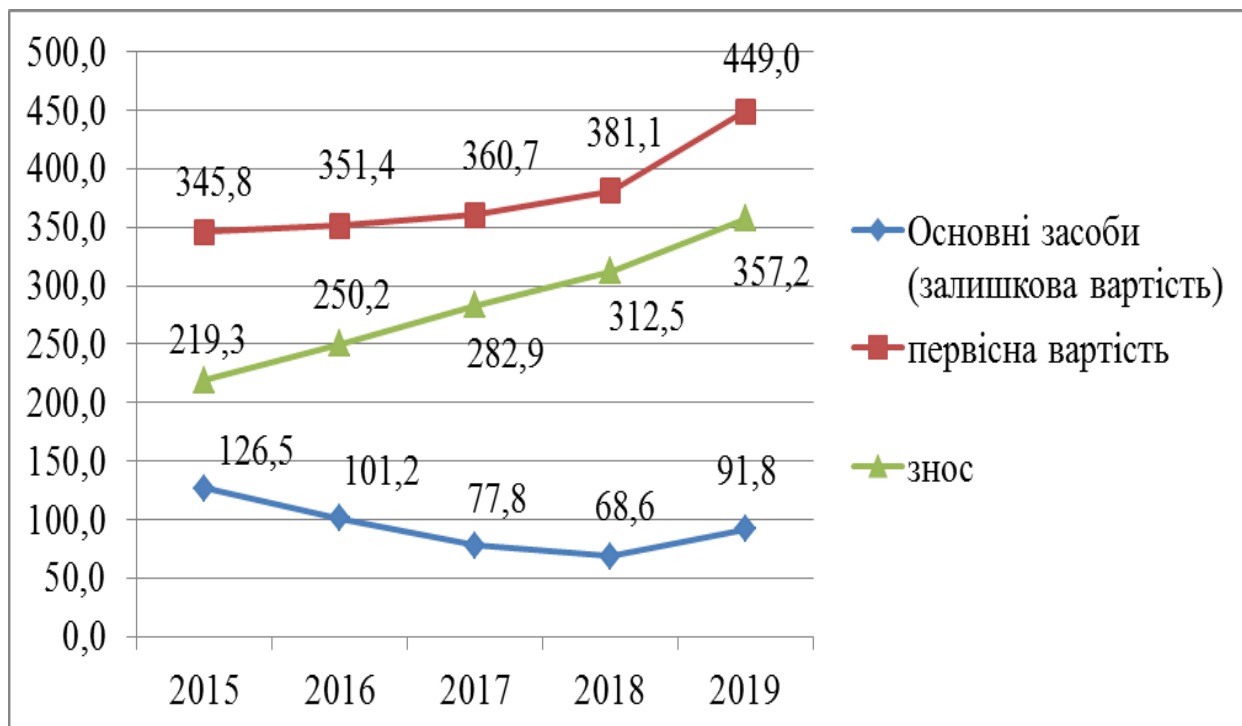

Рис. 2.2. Динаміка вартості основних засобів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Зважаючи на викладене, вважаємо за необхідне розрахувати рівень зносу та рівень придатності основних засобів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» (рис. 2.3).

З наведених розрахунків бачимо, що рівень зносу основних засобів підприємства коливався у межах від 63,42% (мінімальне значення у 2015 році) до 82,00% (максимальне значення у 2018 році). У 2019 році даний показник становив 79,55%, а рівень придатності основних засобів підприємства у тому ж році – 20,45%.

Аналізуючи Розділ II активів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» (рис. 2.4), відзначимо, що в цілому у 2019 році порівняно з 2015 роком оборотні активи збільшилися з 921,9 тис. грн до 2042,4 тис. грн, тобто на 1120,5 тис. грн.

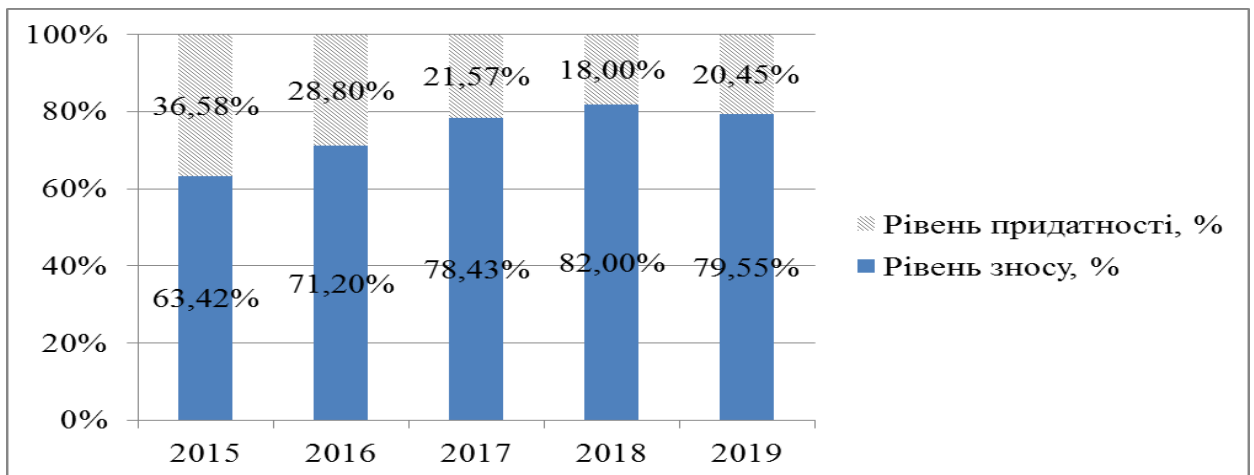

**Рис. 2.3. Динаміка рівнів зносу та придатності основних засобів
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, %**

Джерело: розраховано автором

Максимальне значення мало місце у 2016 році (2176,1 тис. грн), мінімальне значення – у 2015 році (921,9 тис. грн). Розмір оборотних активів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» у 2017 році складав 1985,7 тис. грн, а в 2018 році – 1621,4 тис. грн.

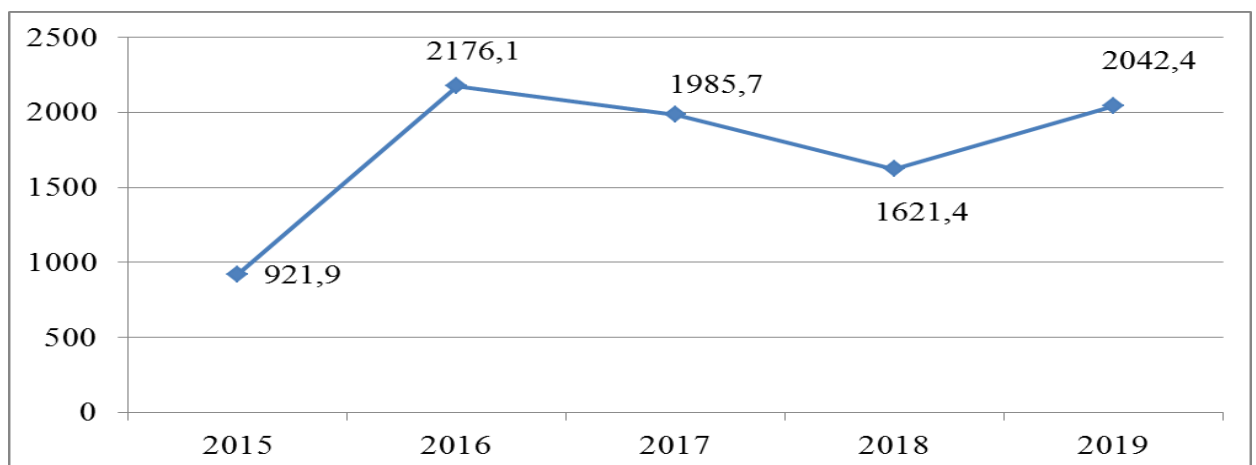

**Рис. 2.4. Динаміка розміру оборотних активів
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн**

Джерело: побудовано автором

У розрізі основних складових оборотних активів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» (рис. 2.5) можна констатувати, що обсяг запасів становив: 244,7 тис. грн у 2015 році, 280,5 тис. грн у 2016 році, 376,7 тис. грн у 2017 році, 450,9 тис. грн у 2018 році (максимальне значення), 198,7 тис. грн у 2019 році (мінімальне значення).

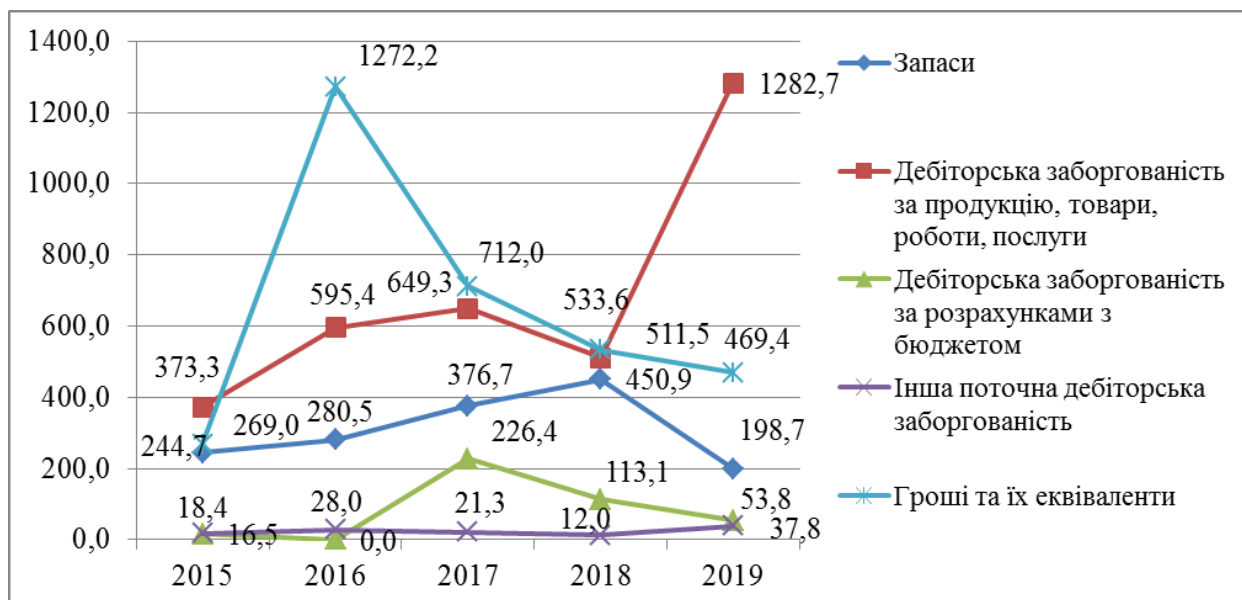

Рис. 2.5. Динаміка розміру основних складових оборотних активів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги коливалася наступним чином: 373,3 тис. грн у 2015 році (мінімальне значення), 595,4 тис. грн у 2016 році, 649,3 тис. грн у 2017 році, 511,5 тис. грн у 2018 році та 1282,7 тис. грн у 2019 році (максимальне значення). В цілому, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги підприємства збільшилася на 909,4 тис. грн у 2019 році порівняно з 2015 роком.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2015 році становила 16,5 тис. грн, у 2016 році була відсутня, у 2017 році – 226,4 тис. грн (максимальне значення), у 2018 році – 113,1 тис. грн, у 2019 році – 53,8 тис. грн. За останні п'ять років даний показник збільшився на 37,3 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість підприємства становила: 18,4 тис. грн у 2015 році, 28,0 тис. грн у 2016 році, 21,3 тис. грн у 2017 році, 12,0 тис. грн у 2018 році (мінімальне значення) та 37,8 тис. грн у 2019 році (максимальне значення). В цілому за досліджуваний період обсяг іншої поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Інкопмарк медсервіс» зріс на 19,4 тис. грн.

Щодо обсягів грошей та їх еквівалентів, то вони складали: 269,0 тис. грн у 2015 році (мінімальне значення), 1272,2 тис. грн у 2016 році (максимальне значення), 712,0 тис. грн у 2017 році, 533,6 тис. грн у 2018 році та 469,4 тис. грн у 2019 році. За період з 2015 по 2019 роки даний показник збільшився на 200,4 тис. грн.

Аналіз динаміки пасивів ТОВ «Інкопмарк медсервіс» відображено в табл. 2.2. З наведених даних бачимо, що Розділ І пасивів балансу підприємства мав тенденцію до зростання завдяки збільшенню обсягів нерозподіленого прибутку в цілому (на 113,8 тис. грн у 2019 році порівняно з 2015 роком). Разом з тим, тенденції зміни розміру нерозподіленого прибутку підприємства були доволі неоднозначними (рис. 2.6). Так, якщо у 2015 році розмір нерозподіленого прибутку складав 384,6 тис. грн, то у 2016 році – 614,6 тис. грн (максимальне значення).

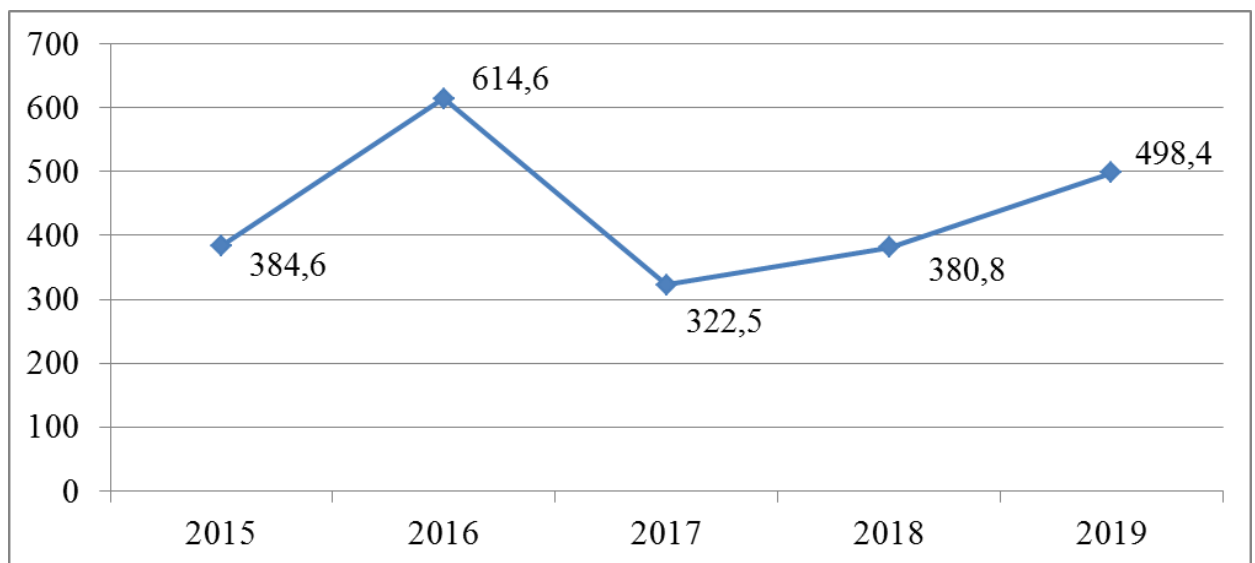

Рис. 2.6. Динаміка розміру нерозподіленого прибутку

ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Натомість, у 2017 році значення даного показника становило 322,5 тис. грн (мінімальне значення), а у подальшому мала місце тенденція до зростання – до 380,8 тис. грн у 2018 році та 498,4 тис. грн у 2019 році.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки пасивів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн.

Стаття пасивів	Період, роки					Абсолютне відхилення (+/-)					Характер відхилення, 2019/2015
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2015	
I. Власний капітал											
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	0	Без змін
Додатковий капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Резервний капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	384,6	614,6	322,5	380,8	498,4	+230	-292,1	+58,3	+117,6	+113,8	Зростання
Неоплачений капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Усього за розділом I	384,7	614,7	322,6	380,9	498,5	+230	-292,1	+58,3	+117,6	+113,8	Зростання
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
III. Поточні зобов'язання і забезпечення											
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
товари, роботи, послуги	603,6	1520,1	1686,4	1237,7	1530,0	+916,5	+166,3	-448,7	+292,3	+926,4	Зростання
розрахунками з бюджетом	14,5	86,9	0,6	0,6	30,0	+72,4	-86,3	0	+29,4	+15,5	Зростання
у тому числі з податку на прибуток	13,6	0	0	0	29,3	-13,6	0	0	+29,3	+15,7	Зростання
розрахунками зі страхування	2,0	1,6	0	0	0	-0,4	-1,6	0	0	-2	Зменшення
розрахунками з оплати праці	4,9	6,5	0	0	0	+1,6	-6,5	0	0	-4,9	Зменшення
Інші поточні зобов'язання	38,7	47,5	53,9	70,8	75,7	+8,8	+6,4	+16,9	+4,9	+37,0	Зростання
Усього за розділом III	663,7	1662,6	1740,9	1309,1	1635,7	+998,9	+78,3	-431,8	+326,6	+972,0	Зростання
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Без змін
Баланс	1048,4	2277,3	2063,5	1690,0	2134,2	+1228,9	-213,8	-373,5	+444,2	+1085,8	Зростання

Джерело: розраховано автором

Упродовж усього досліджуваного періоду у структурі пасивів балансу підприємства були відсутні такі статті, як довгострокові зобов'язання і забезпечення (Розділ II), а також зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (Розділ IV).

Стосовно Розділу III пасивів балансу ТОВ «Інкопмарк медсервіс» можна відзначити тенденцію до зростання в цілому (на 972,0 тис. грн у 2019 році порівняно з 2015 роком) із певною диференціацією за роками (рис. 2.7).

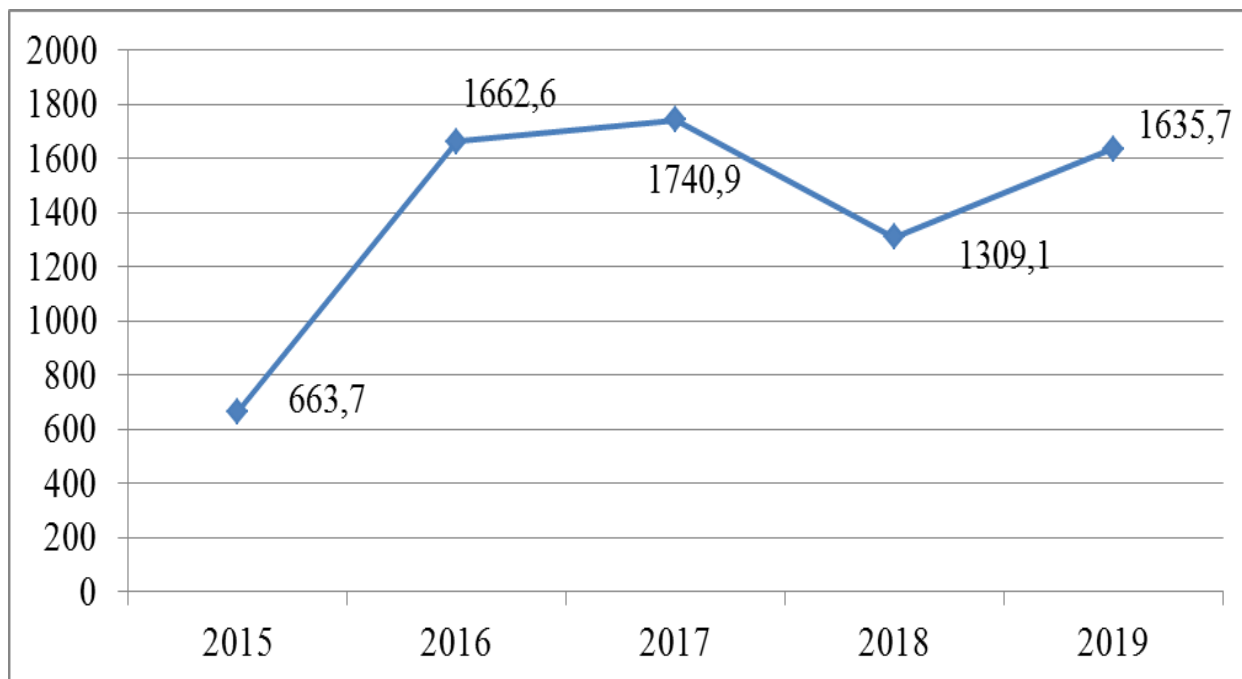

Рис. 2.7. Динаміка розміру поточних зобов'язань і забезпечення ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

На рис. 2.8 відображено динаміку розміру поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років. Як бачимо, у 2015 році її розмір складав 603,6 тис. грн (мінімальне значення), у 2016 році — 1520,1 тис. грн, у 2017 році — 1686,4 тис. грн (максимальне значення), у 2018 році — 1237,7 тис. грн, у 2019 році — 1530,0 тис. грн. В цілому за п'ять років поточна кредиторська заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги збільшилася на 926,4 тис. грн.

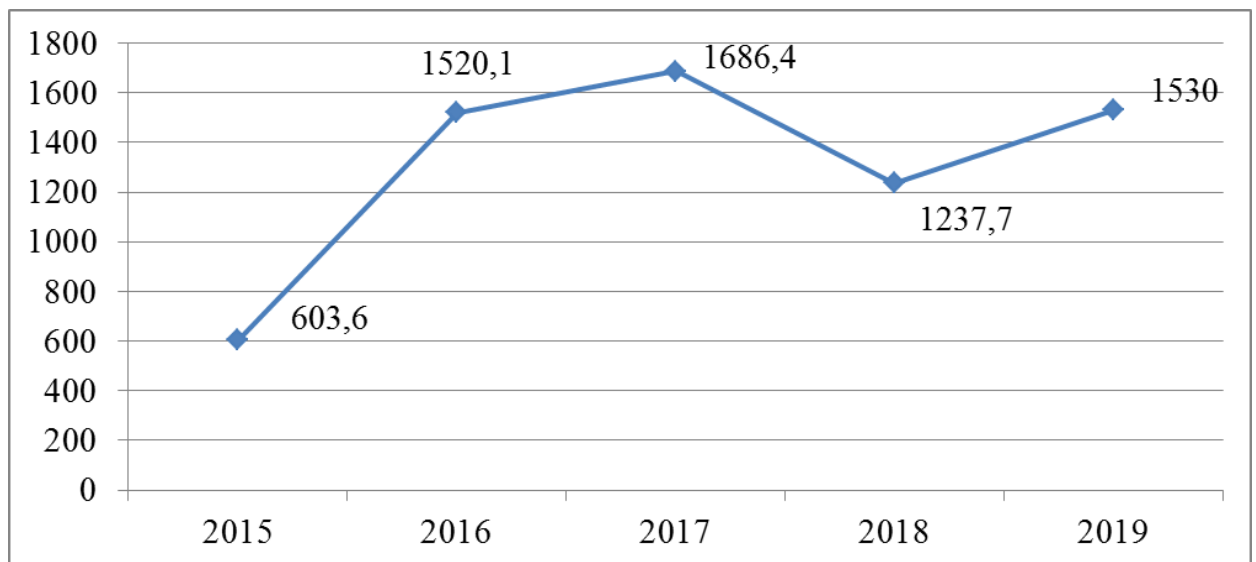

Рис. 2.8. Динаміка розміру поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом ТОВ «Інкопмарк медсервіс» змінювалася у часі наступним чином (рис. 2.9).

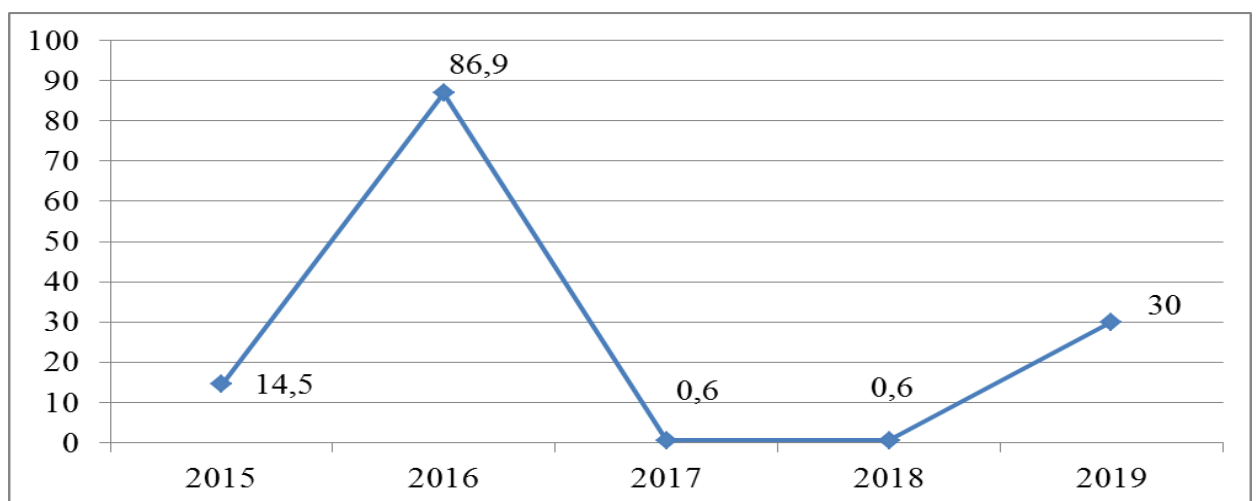

Рис. 2.9. Динаміка розміру поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Зокрема, у 2015 році вона складала 14,5 тис. грн, у 2016 році її розмір суттєво збільшився і становив 86,9 тис. грн, надалі у 2017 та 2018 роках вона

складала лише 0,6 тис. грн, а в 2019 році її обсяг дещо підвищився до 30,0 тис. грн.

У складі поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом на підприємстві заборгованість з податку на прибуток мала місце лише у 2015 році (в обсязі 13,6 тис. грн) та у 2019 році (29,3 тис. грн).

Поточну кредиторську заборгованість за розрахунками зі страхування підприємство мало лише у 2015 році (в обсязі 2,0 тис. грн) та в 2016 році (1,6 тис. грн). Аналогічна ситуація мала місце й стосовно заборгованості за розрахунками з оплати праці: у 2015 році вона складала 4,9 тис. грн, у 2016 році – 6,5 тис. грн, а в наступні роки була відсутня.

З рис. 2.10 бачимо, що динаміка інших поточних зобов'язань ТОВ «Інкопмарк медсервіс» характеризується стійкою тенденцією до зростання: якщо у 2015 році її розмір становив 38,7 тис. грн, то у 2016 році – 47,5 тис. грн, у 2017 році – 53,9 тис. грн, у 2018 році – 70,8 тис. грн, а в 2019 році – 75,7 тис. грн. Тобто, впродовж досліджуваного періоду даний показник збільшився на 37,0 тис. грн.

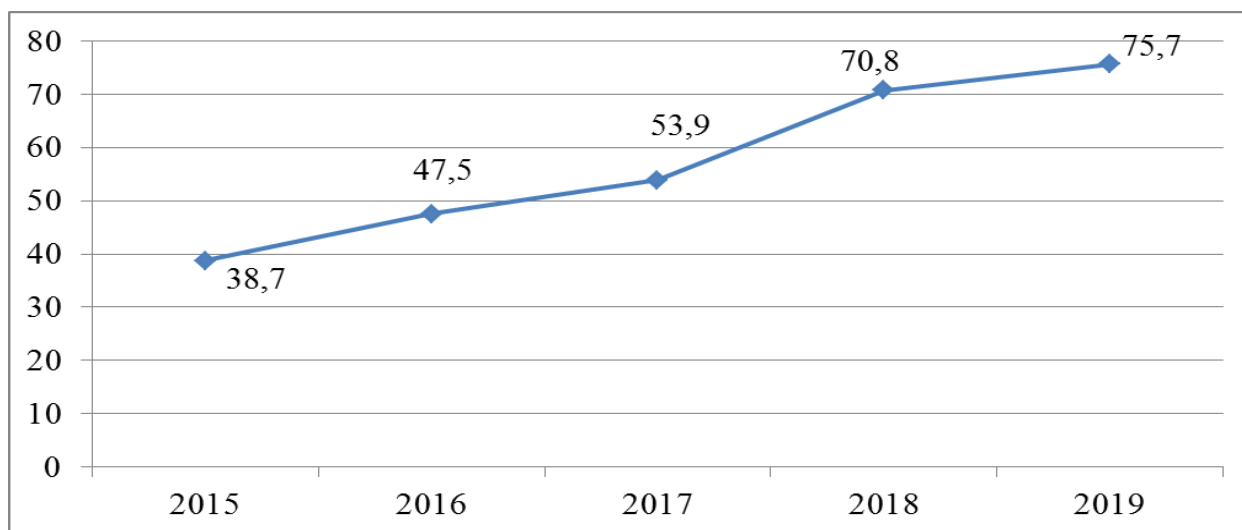

Рис. 2.10. Динаміка розміру інших поточних зобов'язань

ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Отже, поелементний аналіз динаміки активів і пасивів балансу досліджуваного підприємства дозволяє констатувати, що розмір балансу в

цілому впродовж 2015-2019 років мав тенденцію до зростання, що є позитивним явищем, яке свідчить про нарощування обсягів ділової активності даного підприємства. Водночас, до негативних аспектів можуть бути віднесені зростання інших поточних зобов'язань ТОВ «Інкопмарк медсервіс», розміру поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, суттєве збільшення розміру дебіторської заборгованості за товари, роботи й послуги у 2019 році.

2.3. Аналіз основних показників результативності фінансово-економічної діяльності підприємства

Проведення аналізу фінансового стану підприємства на основі даних його фінансової звітності є одним з пріоритетних завдань оцінювання результативності та ефективності господарської діяльності. Аналітичне дослідження фінансової звітності суб'єкта господарювання дозволяє здійснити оцінку показників доходу від реалізації продукції та її собівартості, прибутку підприємства, обсягів різних видів фінансових витрат, визначити рівень його фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності, ділової активності та рентабельності діяльності.

Аналіз «Звіту про фінансові результати» ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років дозволив здійснити відповідні розрахунки зміни низки показників у динаміці.

Узагальнені результати аналізу динаміки показників результативності фінансово-економічної діяльності ТОВ «Інкопмарк медсервіс» наведено в табл. 2.3.

Як бачимо, більшість з наведених показників мали тенденцію до зростання. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства за п'ять років збільшився на 2594,4 тис. грн. У розрізі років найбільш суттєве зростання даного показника мало місце у 2016 році.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки показників результативності фінансово-економічної діяльності

ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн.

Стаття звіту	Період, роки					Абсолютне відхилення (+/-)					Характер відхилення, 2019/2015
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2015	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1048,1	2551,8	2959,6	3447,	3642,5	1503,7	407,8	487,4	195,5	+2594,4	Зростання
Інші операційні доходи	226,8	115,6	93,7	95,8	126,1	-111,2	-21,9	2,1	30,3	-100,7	Зменшення
Інші доходи	0	29,6	0	0	27,5	29,6	-29,6	0	27,5	+27,5	Зростання
Разом доходи (2000+2120+2240)	1274,9	2697,0	3053,3	3543,7	3796,1	1422,1	356,3	490,4	252,4	+2521,2	Зростання
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1103,1	2349,5	2911,5	3145,2	3300,7	1246,4	562	233,7	155,5	+2197,6	Зростання
Інші операційні витрати	95,2	99,6	294,6	265,8	291,7	4,4	195	-28,8	25,9	+196,5	Зростання
Інші витрати	1,2	0	0	61,6	39,7	-1,2	0	61,6	-21,9	+38,5	Зростання
Разом витрати (2050+2180+2270)	1199,5	2449,1	3206,1	3472,6	3632,1	1249,6	757	266,5	159,5	+2432,6	Зростання
Фінансовий результат до оподаткування (2280-2285)	75,4	247,9	-152,8	71,1	164,0	172,5	-400,7	223,9	92,9	+88,6	Зростання
Податок на прибуток	13,6	44,6	0	12,8	29,4	31	-44,6	12,8	16,6	+15,8	Зростання
Чистий прибуток (збиток) (2290-2300)	61,8	203,3	-152,8	58,3	134,5	141,5	-356,1	211,1	76,2	+72,7	Зростання

Джерело: розраховано автором на основі

З рис. 2.11 можемо зробити висновок, що впродовж 2016-2019 років обсяги чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства зростали приблизно рівномірними темпами і в 2019 році цей показник досягнув значення 3642,5 тис. грн.

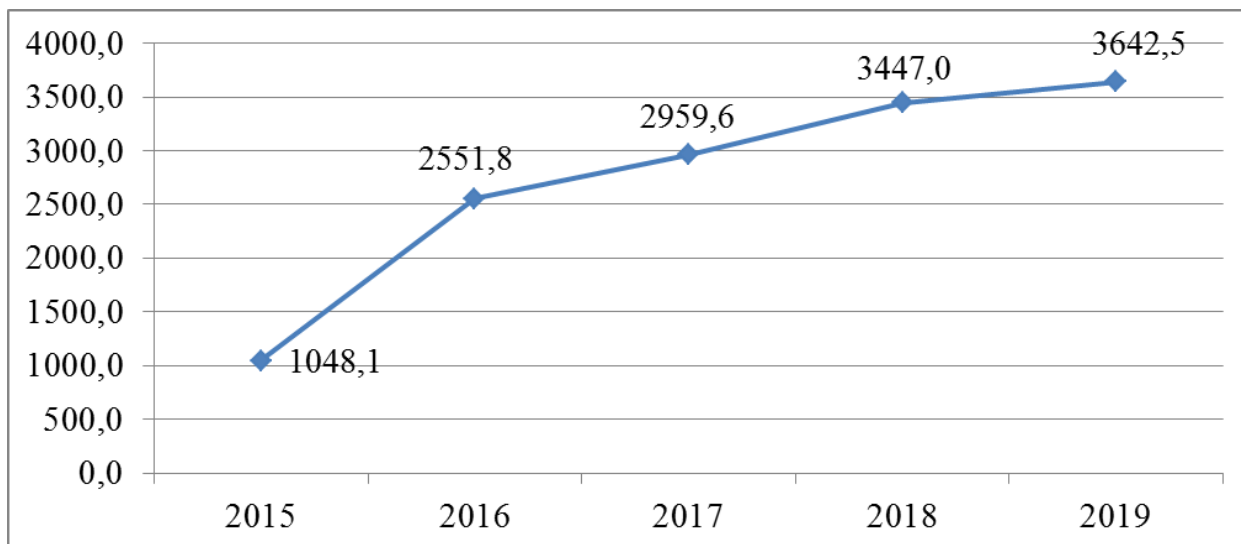

Рис. 2.11. Динаміка розміру чистого доходу від реалізації продукції

ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Стосовно показника інших операційних доходів, необхідно підкреслити, що це єдиний показник Звіту про фінансові результати ТОВ «Інкопмарк медсервіс», значення якого зменшилося у 2019 році порівняно з 2015 роком на 100,7 тис. грн. За роками інші операційні доходи підприємства змінювалися неоднозначним чином (рис. 2.12). Так, максимальний їх обсяг зафіксовано у 2015 році (226,8 тис. грн), надалі відбулося зниження у 2016 році до 115,6 тис. грн, у 2017 році — до 93,7 тис. грн (мінімальне значення), у 2018 році вони склали 95,8 тис. грн, а в 2019 році дещо збільшилися до 126,1 тис. грн.

Щодо інших доходів підприємства можна відзначити, що вони мали місце лише у 2016 році (в обсязі 29,6 тис. грн) та в 2019 році (27,5 тис. грн).

Сумарні доходи підприємства зросли у 2019 році на 2521,2 тис. грн порівняно з 2015 роком.

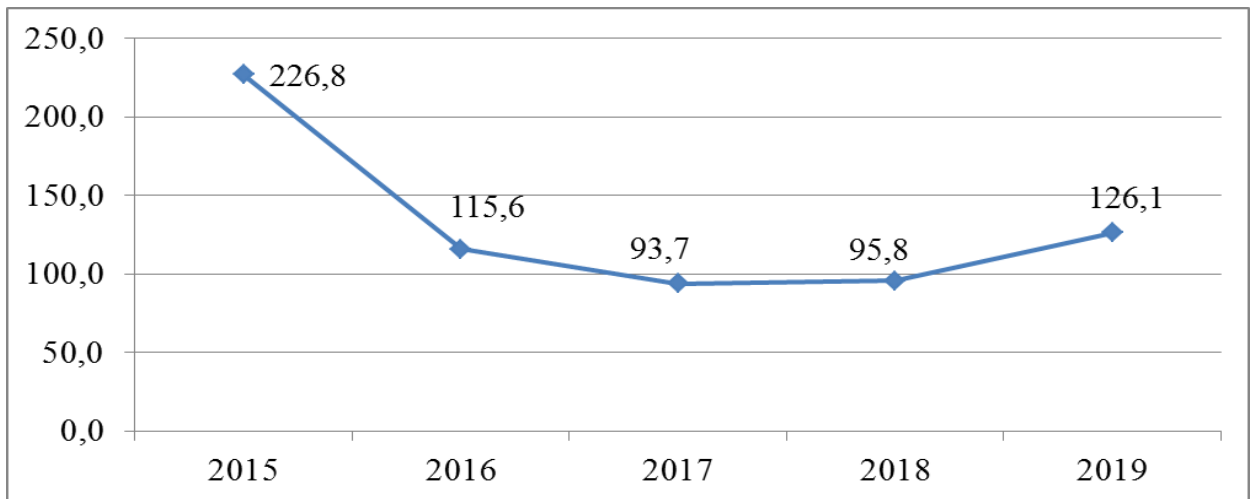

**Рис. 2.12. Динаміка розміру інших операційних доходів
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн**

Джерело: побудовано автором

Одним з найважливіших показників, що характеризують обсяги витрат підприємства, є собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Її обсяги в динаміці представлено на рис. 2.13. Наведені ілюстративні дані свідчать, що темпи зростання собівартості були пропорційними темпам зростання чистого доходу від реалізації продукції.

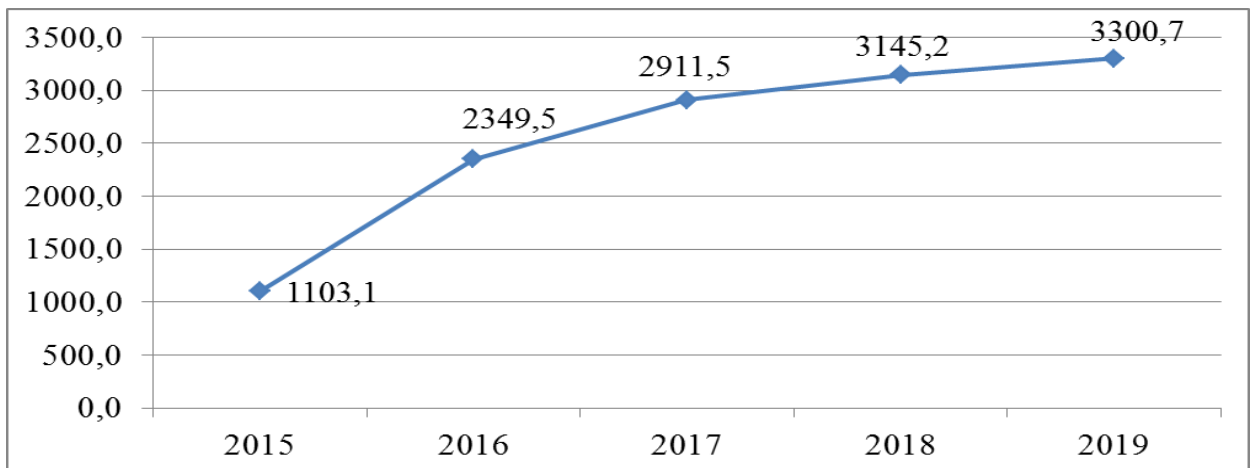

**Рис. 2.13. Динаміка розміру собівартості реалізованої продукції
упродовж 2015-2019 років, тис. грн**

Джерело: побудовано автором

В цілому, у 2019 році собівартість реалізованої продукції ТОВ «Інкопмарк медсервіс» зросла на 2197,6 тис. грн.

Обсяг інших операційних витрат підприємства коливався від 95,2 тис. грн у 2015 році (мінімальне значення) до 294,6 тис. грн у 2017 році (максимальне значення), а в 2019 році даний показник досягнув 291,7 тис. грн. Упродовж п'яти років інші операційні витрати підприємства збільшилися на 196,5 тис. грн.

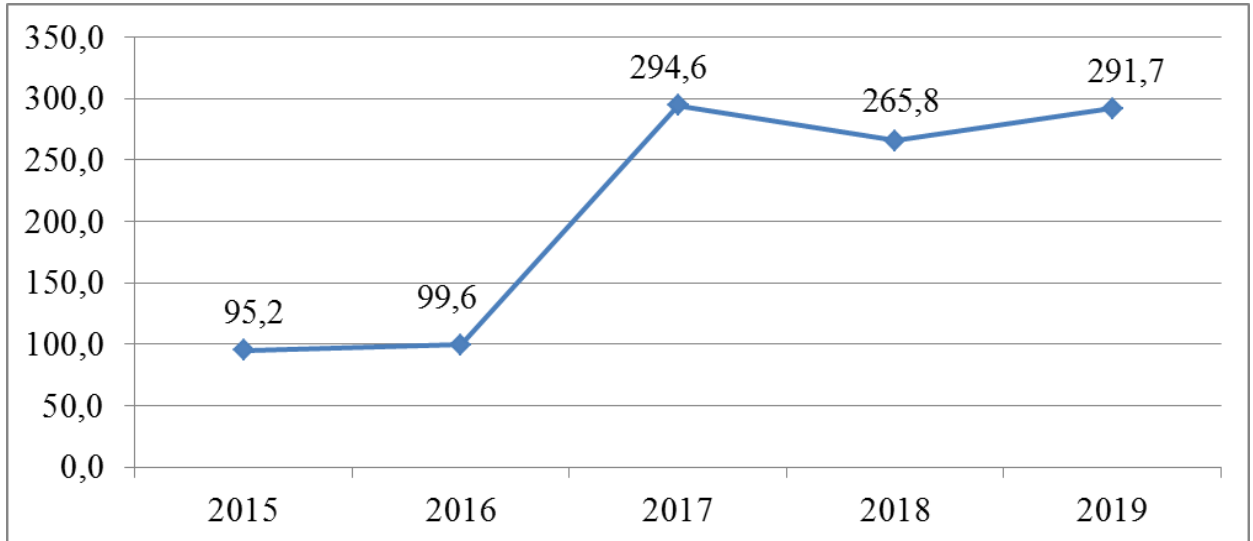

Рис. 2.14. Динаміка розміру інших операційних витрат

ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Інші витрати мали місце на підприємстві у 2015 році (в обсязі 1,2 тис. грн), у 2018 році (61,6 тис. грн) та в 2019 році (39,7 тис. грн).

Наслідком вище зазначених змін в обсягах доходів і витрат досліджуваного підприємства стала наступна ситуація щодо коливання його фінансового результату до оподаткування (рис. 2.15): у 2015 році він становив 75,4 тис. грн, у 2016 році – 247,9 тис. грн (максимальне значення), у 2017 році фінансовий результат до оподаткування на підприємстві був від'ємним і складав -152,8 тис. грн. Ситуація поліпшилася у наступні два роки, оскільки фінансовий результат до оподаткування склав 71,1 тис. грн у 2018 році та 164,0 тис. грн у 2019 році.

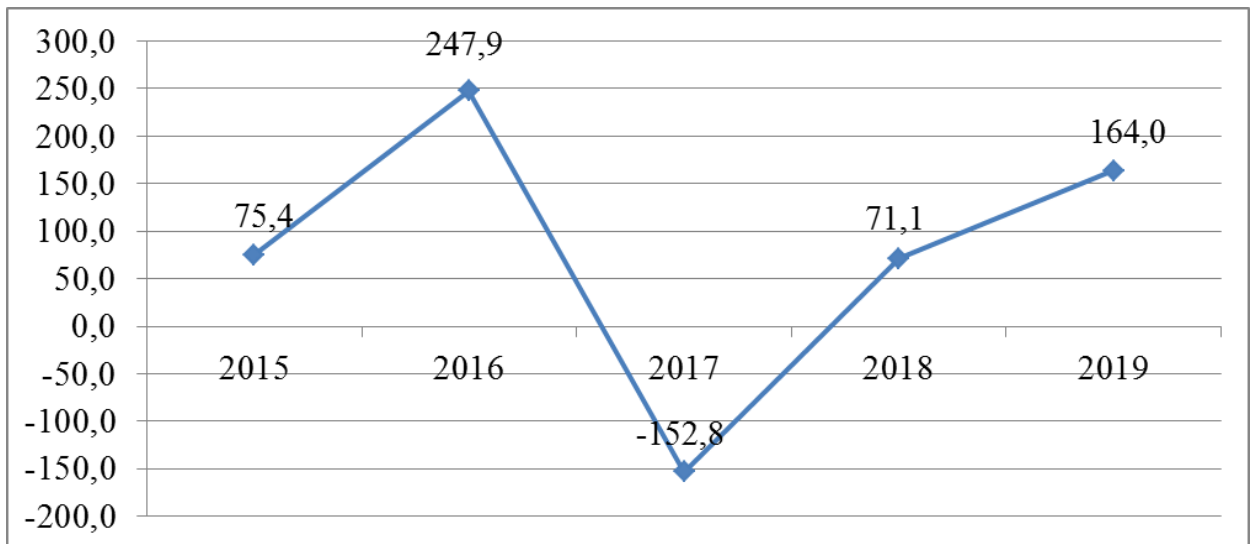

Рис. 2.15. Динаміка розміру фінансового результату до оподаткування ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Динаміка розміру податку на прибуток ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років наведена на рис. 2.16. Закономірно, що найбільший обсяг податку на прибуток мав місце на підприємстві у 2016 році (44,6 тис. грн), а в 2017 році підприємство не сплачувало даного податку у зв'язку зі збитковістю своєї діяльності.

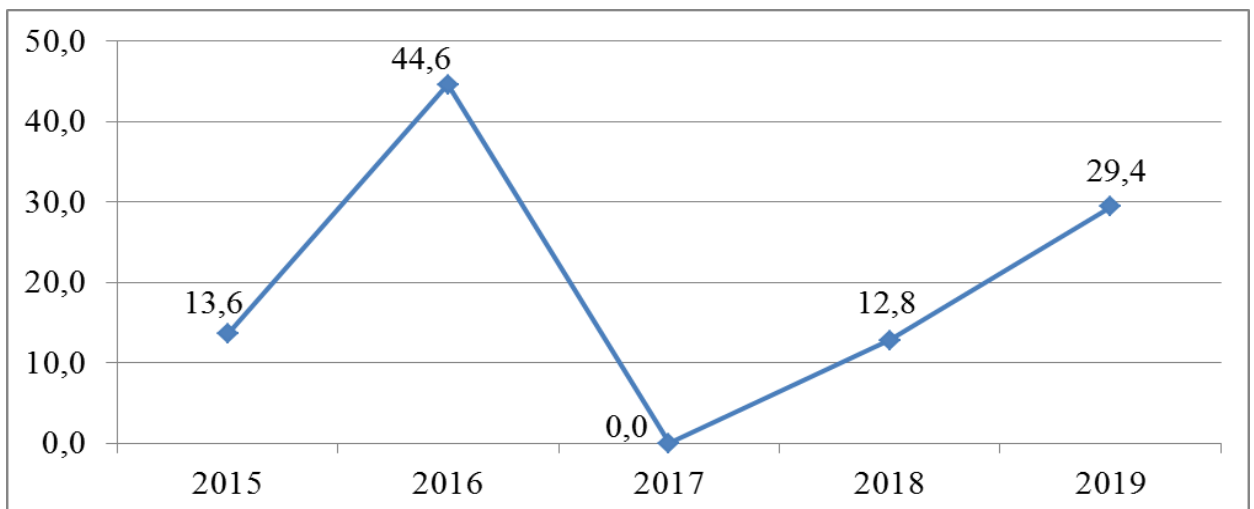

Рис. 2.16. Динаміка розміру податку на прибуток ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

І, насамкінець, найвагомішим показником, у максимізації якого зацікавлений будь-який суб'єкт господарювання, є розмір чистого прибутку. Динаміка його змін упродовж 2015-2019 років на ТОВ «Інкопмарк медсервіс» наведена на рис. 2.17.

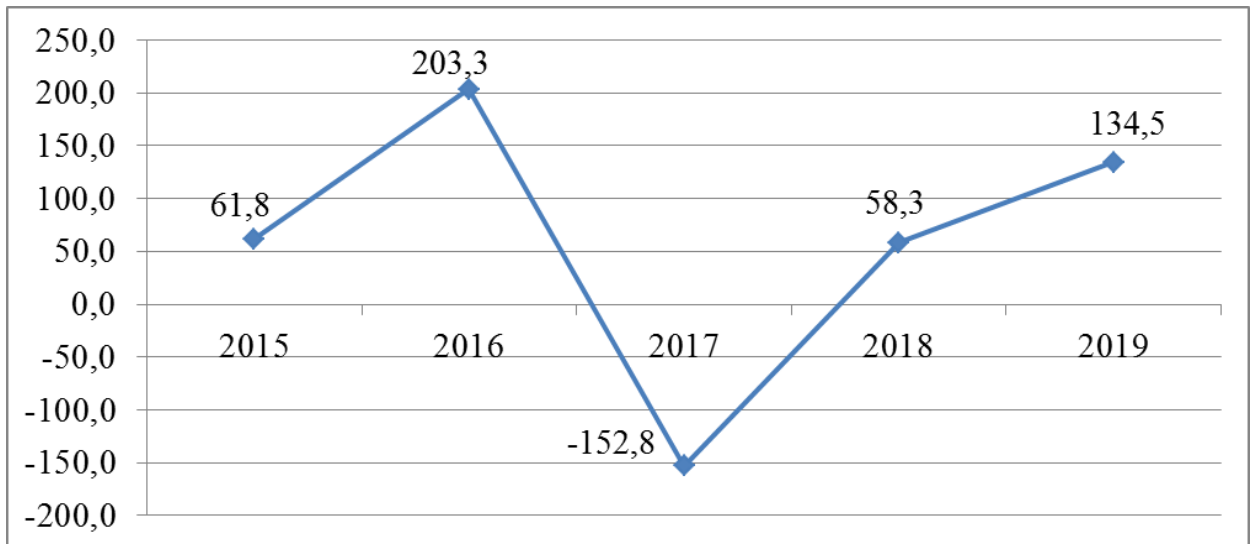

Рис. 2.17. Динаміка розміру чистого прибутку (збитку) ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, тис. грн

Джерело: побудовано автором

Отже, у 2015 році підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 61,8 тис. грн, у 2016 році – 203,3 тис. грн (максимальне значення), у 2017 році – зафіксовано чистий збиток у розмірі -152,8 тис. грн, у наступні роки чистий прибуток становив 58,3 тис. грн у 2018 році та 134,5 тис. грн у 2019 році.

З метою комплексної оцінки показників результативності фінансово-економічної діяльності ТОВ «Інкопмарк медсервіс» необхідним є також проведення розрахунків показників його ліквідності, фінансової автономії та рентабельності.

У першу чергу розраховуємо значення коефіцієнту загальної ліквідності (обчислюється як відношення оборотних активів до обсягу поточних зобов'язань):

$$2015 \text{ рік: } 921,9 / 663,7 = 1,389;$$

2016 рік: $2176,1 / 1662,6 = 1,309$;

2017 рік: $1985,7 / 1740,9 = 1,141$;

2018 рік: $1621,4 / 1309,1 = 1,239$;

2019 рік: $2042,4 / 1635,7 = 1,249$.

Візуально, значення коефіцієнту загальної ліквідності підприємства відображено на рис. 2.18.

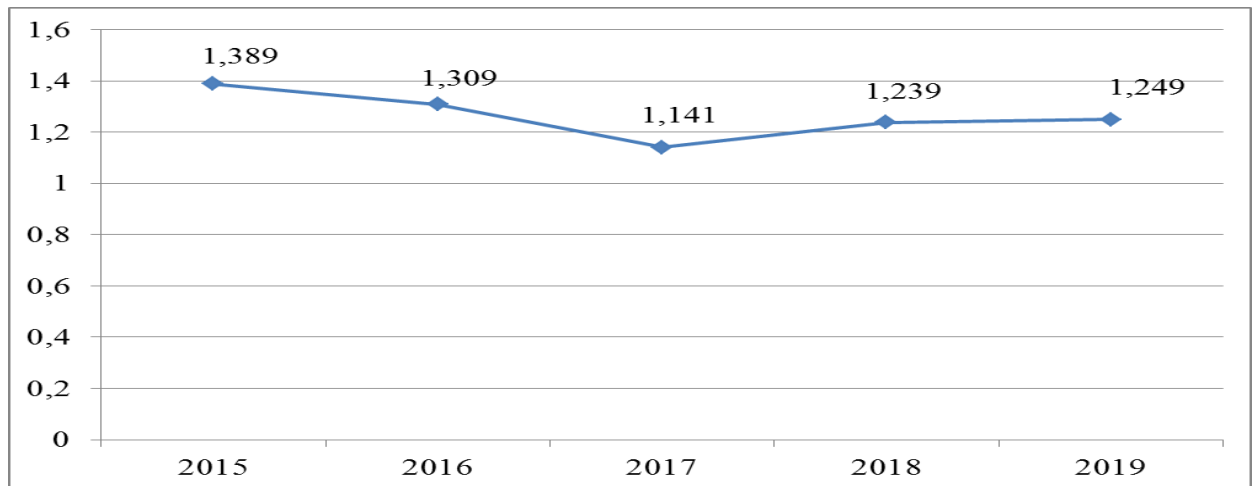

**Рис. 2.18. Динаміка значень коефіцієнту загальної ліквідності
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років**

Джерело: побудовано автором

На наступному етапі проведемо розрахунок коефіцієнта фінансової автономії ТОВ «Інкопмарк медсервіс» (обчислюється як відношення власного капіталу до розміру пасиву балансу):

2015 рік: $384,7 / 1048,4 = 0,367$;

2016 рік: $614,7 / 2277,3 = 0,270$;

2017 рік: $322,6 / 2063,5 = 0,156$;

2018 рік: $380,9 / 1690,0 = 0,225$;

2019 рік: $498,5 / 2134,2 = 0,234$.

Графічну ілюстрацію динаміки значень коефіцієнту наведено на рис. 2.19.

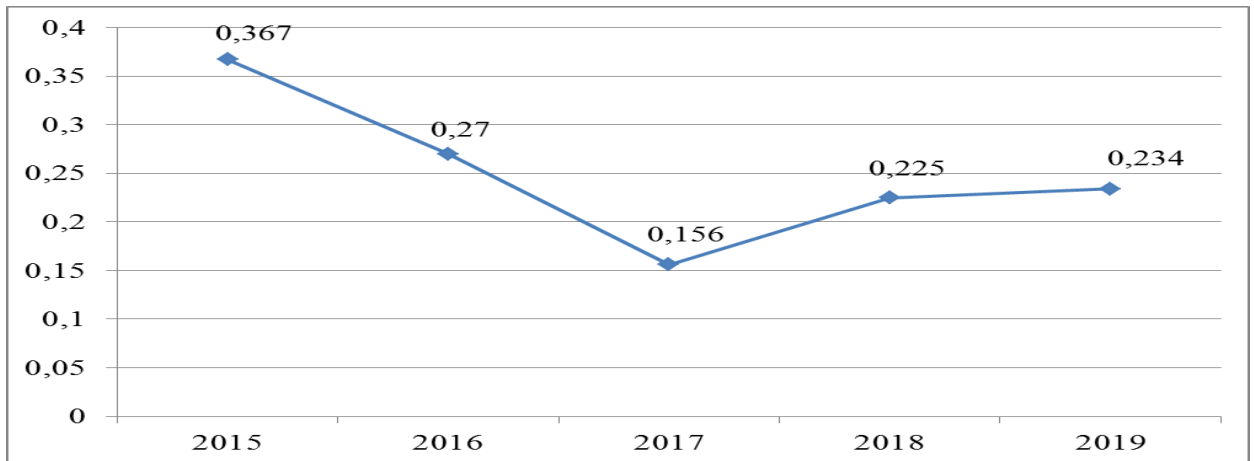

**Рис. 2.19. Динаміка значень коефіцієнту фінансової автономії
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років**

Джерело: побудовано автором

Третім етапом є обчислення коефіцієнту рентабельності реалізації підприємства (визначається як відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції):

2015 рік: $(61,8 / 1048,1) * 100\% = 5,90\%$;

2016 рік: $(203,3 / 2551,8) * 100\% = 7,97\%$;

2017 рік: $(-152,8 / 2959,6) * 100\% = -5,16\%$;

2018 рік: $(58,3 / 3447,0) * 100\% = 1,69\%$;

2019 рік: $(134,5 / 3642,5) * 100\% = 3,69\%$.

На рис. 2.20 наведено значення коефіцієнту рентабельності реалізації ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років.

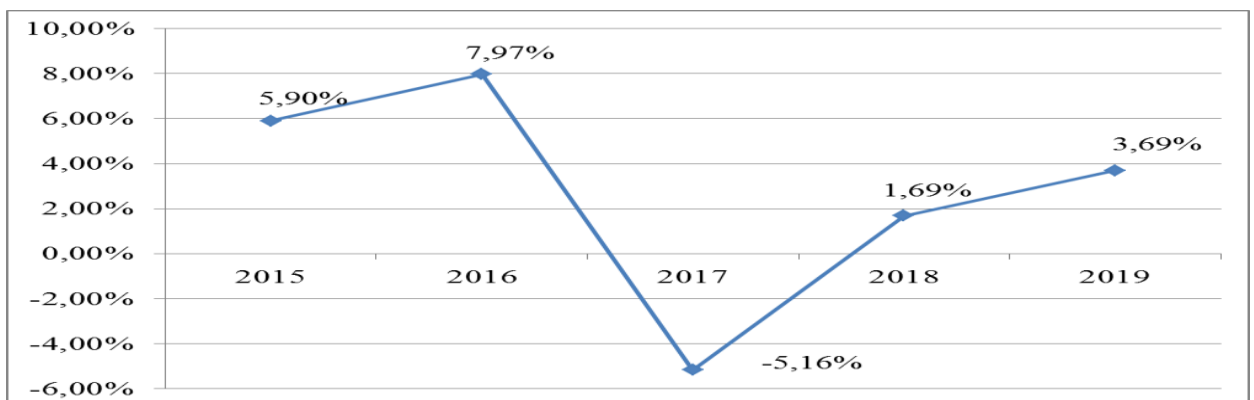

**Рис. 2.20. Динаміка значень коефіцієнту рентабельності реалізації
ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років, %**

Джерело: побудовано автором

Результати обчислень узагальнено за допомогою табл. 2.4.

Отримані значення коефіцієнтів свідчать, що у 2019 році порівняно з 2015 роком відбулося їх зменшення. Так, коефіцієнт загальної ліквідності підприємства, який характеризує здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних обігових коштів у річний термін, у 2015 році становив 1,389, а в 2019 році – 1,249. Однак, значення даного коефіцієнту знаходяться у межах нормативу, який складає від 1 до 3.

Коефіцієнт фінансової автономії підприємства зменшився з 0,367 у 2015 році до 0,234 у 2019 році. Даний показник відображає ступінь незалежності підприємства від залучених коштів і має норматив від 0,4 до 0,6. Отже, отримані значення коефіцієнту фінансової автономії для ТОВ «Інкопмарк медсервіс» є нижчими від нормативу.

Таблиця 2.4

Динаміка значень показників ліквідності, фінансової автономії та рентабельності ТОВ «Інкопмарк медсервіс» упродовж 2015-2019 років

Коефіцієнт	Роки					Абсолютне відхилення (+/-)					Характер відхилення, 2019/2015
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2019/2015	
Кзл	1,389	1,309	1,141	1,239	1,249	-0,08	-0,168	0,098	0,01	-0,140	Зменшення
Кфа	0,367	0,270	0,156	0,225	0,234	-0,097	-0,114	0,069	0,009	-0,133	Зменшення
Крр, %	5,90	7,97	-5,16	1,69	3,69	2,07	-13,13	6,85	2,00	-2,20	Зменшення

Кзл – коефіцієнт загальної ліквідності;

Кфа – коефіцієнт фінансової автономії;

Крр – коефіцієнт рентабельності реалізації, %

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт рентабельності реалізації знизився від 5,90% у 2015 році до 3,69% у 2019 році. Оскільки у 2017 році діяльність підприємства була збитковою, закономірно, що значення даного коефіцієнту було від'ємним. І хоча чітких нормативів щодо його значень не існує, зрозуміло, що чим вищим є його значення, тим більш ефективною можна вважати діяльність певного суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1. Модель формування механізму фінансово-економічної безпеки торгових підприємств

Досить важливим є виявити і систематизувати основні проблеми, що визначають рівень фінансово-економічної безпеки торгових підприємств, з метою впровадження ефективного механізму зміцнення фінансово-економічної безпеки та стійкості підприємств.

Для цього було проведено соціометричне опитування працівників торгових підприємств Кіровоградського регіону, з огляду на широку географію покупців досліджуваного підприємства (Додаток 3).

У процесі дослідження опитано 250 респондентів, з них: 74 % керівників та 26 % спеціалістів даної сфери.

Під час здійснення опитування респонденти обрали найбільш важливі з усього переліку проблеми торгових підприємств Кіровоградської області (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Проблеми функціонування та розвитку торгових підприємств

Проблема	Відповіді респондентів, %
Обмеженість власних фінансових ресурсів	95
Недоступність отримання кредитних ресурсів	65
Неспроможність забезпечити сферу діяльності матеріальними ресурсами в необхідному обсязі	32
Валютні коливання	46
Низький рівень технічного забезпечення	24
Неефективне використання матеріальних ресурсів	10
Висока плинність кваліфікованих кадрів	12
Низький рівень продуктивності праці	42
Темп зростання заробітної плати перевищує продуктивність праці	8
Відсутність капіталовкладень	67

Продовж. табл. 3.1

Недостатній ступінь окупності витрат	23
Низька ефективність використання виробничих фондів	6
Недосконалість виробничого процесу	1
Відсутність складських приміщень	3
Нераціональне використання земельних ресурсів	16
Неспроможність конкурувати за ціною	70
Низький платоспроможний попит населення	29
Низька якість продукції	1

Джерело: сформовано на основі соціометричного опитування, проведеного автором

На основі результатів обробки анкет було встановлено, що серед основних проблем важливе значення мають обмежені власні фінансові ресурси. Цю позицію підтримали 95% респондентів.

Банківські кредити компаніям більше не доступні для 65% респондентів. Оскільки комерційні компанії не є привабливими клієнтами для банків, у них більше труднощів з доступом до кредитів, особливо в довгостроковій перспективі.

Вдосконалення економічного та організаційного механізму підвищення рівня економічної безпеки полягає в розробці методологічного підходу до комплексного індексу оцінки. На наш погляд, необхідно встановити ряд вимог до такого показника, основними з яких є:

по-перше, тактична підтримка об'єктів економічного та організаційного механізму економічної безпеки вивчених підприємств заснована на підготовці та впровадженні комплексного показника оцінки;

по-друге, розроблення методологічного підходу до комплексної оцінки економічної безпеки здійснюється з урахуванням результатів аналізу елементів;

По-третє, структура моделі повинна ґрунтуватися на реальній статистиці;

По-четверте, важлива простота методології в аналітичній роботі підприємств;

По-п'яте, універсальність пропонується при застосуванні методологічного підходу до підприємств інших секторів національної економіки;

По-шосте, рекомендується використовувати мінімальну кількість компонентів;

По-сьоме, методологія оцінки повинна включати показники, що відображають максимально можливі аспекти виробництва та комерційної діяльності підприємства;

По-п'яте, результати використання методології повинні бути максимально близькі до реальної ситуації з економічною безпекою підприємства;

По-дев'яте, така техніка повинна бути діагностована, тобто визначати нинішній стан безпеки, виходячи з того, які сценарії тактичного і стратегічного розвитку діагностичного об'єкта та інші розроблені.

Тактичне забезпечення об'єктів економічного та організаційного механізму економічної безпеки підприємств полягає у вивченні ефективності використання ресурсного потенціалу та оцінці рівня гарантій стійкості фінансового становища. Адже, як було визначено раніше, ці елементи економічної безпеки самі по собі найбільш важливі для вивченого бізнесу.

Техніко-технологічну об'єктну складову економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємства рекомендуємо формалізувати наступним чином:

$$I_{PCEB} = \frac{1}{6} (k_{\Phi BO3} + k_{PrP} + k_{\Phi o\Pi} + k_{MB} + k_{OO63} - k_{3O3}),$$

(3.1)

де I_{PCEB} – індекс техніко-технологічної складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємства;

$k_{\Phi BO3}$ – коефіцієнт фондovіддачі основних засобів;

k_{PrP} – коефіцієнт продуктивності праці, млн. грн / особа;

$k_{\Phi o\Pi}$ – коефіцієнт фондоозброєності праці, млн. грн / особа;

k_{MB} – коефіцієнт матеріаловіддачі;

k_{OOb3} – коефіцієнт оборотності оборотних засобів;

k_{3O3} – коефіцієнт зносу основних засобів [10, с.155-156].

Формалізація фінансової складової економічної безпеки була проведена з використанням рейтингування та кореляційно-регресійного аналізу, результатом чого стало введення у рівняння регресії 6 незалежних фінансових коефіцієнтів з вище аналізованих наступним чином:

$$I_{ФСЕБ} = 0,037 k_{ПЛ} + 0,033 k_{ЧОКА} + 0,255 k_{МВК} - 0,082 k_{СПВК} - 0,0006 k_{ЧОКР} + 0,348 k_B \quad (3.2)$$

де $I_{ФСЕБ}$ – індекс фінансової складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств;

$k_{ПЛ}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

$k_{ЧОКА}$ – частка оборотних коштів в активах

(при умові, що у розрахунках проводилося перетворення $1\% = 1$);

$k_{МВК}$ – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$k_{СПВК}$ – коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів;

$k_{ЧОКР}$ – час обороту коштів у розрахунках, днів;

k_B – коефіцієнт Бівера.

Крім того, ми отримали критичне оціночне значення для кожного індексу компонентів об'єкта $I_{PCEB} = I_{ФСЕБ} = 2$.

Іншими словами, якщо фактичне значення індексу менше 2, то рівень відповідного компонента організаційно-економічного механізму фінансово-економічної безпеки підприємства є незадовільним, інакше, якщо фактичне значення індексу перевищує 2, безпека підприємства знаходиться на достатньому рівні.

Таким чином, інтегральний показник для оцінки організаційно-економічного механізму фінансово-економічної безпеки підприємства буде включати індекси компонентів об'єкта. Так званий "індекс організаційно-економічного механізму фінансово-економічної безпеки підприємства" (нижче - індекс економічної безпеки підприємств) і позначатиметься $I_{МЕБ}$.

Відносно нормативного оціночного значення запропонованого індексу, то, на наш погляд, найбільш прийнятним є 1. Тобто, при умові, що фактичне значення індексу економічної безпеки менше 1, то у підприємства діагностується незадовільний рівень (стан) економічної безпеки, неефективне функціонування організаційно-економічного механізму тощо. Якщо індекс перевищує 1, то діагностується задовільний стан безпеки та функціонування механізму.

Для остаточного представлення кінцевої версії моделі індексу фінансово-економічної безпеки варто привести його до нормативу шляхом поділу суми індексів об'єктів на 4, оскільки сума їх критичних значень становить $2 + 2 = 4$.

Таким чином, індекс корпоративної економічної безпеки (ESI) розраховується як стандартизований середньозважений індекс двох індексів: техніко-технологічної об'єктної складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки (I_{PCEB}) та фінансової складової (I_{FCEB}) наступним чином:

$$I_{MEB} = \frac{1}{4}(I_{PCEB} + I_{FCEB}) \quad (3.3)$$

Далі, вважаємо за потрібне, апробувати вищезазначений підхід щодо комплексного розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки підприємства, що відповідає всім вимогами, які були зазначені вище. Використаємо його в діагностиці стану економічної безпеки досліджуваного підприємства з метою тактичного забезпечення об'єктних складових економіко-організаційного механізму економічної безпеки.

Додатково, розраховуємо показник продуктивності праці.

Далі, вважаємо за доцільне проаналізувати продуктивність праці за наступними показниками:

Продуктивність праці:

$$ПП = \frac{O_a}{\overline{Ч}} \quad (3.4),$$

де ПП – показник продуктивності праці, тис. грн/особу

O_{ε} - обсяг виготовленої продукції (робіт, послуг), тис. грн

$\bar{q}$ - середньооблікова чисельність працівників, осіб

$$\text{ПП 2017} = \frac{O_{\varepsilon}}{\bar{q}} = 2033,3/20 = 101,67 \text{ тис. грн/особу}$$

$$\text{ПП 2018} = \frac{O_{\varepsilon}}{\bar{q}} = 2266/23 = 98,52 \text{ тис. грн/особу}$$

$$\text{ПП 2019} = \frac{O_{\varepsilon}}{\bar{q}} = 1913,4/23 = 83,19 \text{ тис. грн Особу}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору до суми оборотних засобів підприємства.

Згідно балансу розраховується за формулою:

$$\text{Кооз} = \frac{\text{ф.2ряд.030}}{((\text{ф.1ряд.260гр3} + \text{ф.1ряд.270гр3} + \text{ф.1ряд.260гр4} + \text{ф.1ряд.270гр4})/2)}$$

$$\text{Кооз2017} = 5173,8 / (2699469/2) = 3,83$$

$$\text{Кооз2018} = 6230,4 / (3869866/2) = 3,22$$

$$\text{Кооз2019} = 5740,0 / (6576161/2) = 1,75$$

Матеріаловіддача характеризує вихід продукції на 1 грн матеріальних витрат, тобто кількість продукції, виробленої з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів:

$$M_o = V / M, (4)$$

де V - обсяг реалізованої продукції;

M – матеріальні витрати.

$$M_o2017 = (4286,6 + 145,5) / (2301) = 2,01$$

$$M_o2018 = (2499,9 + 287,2) / (2489,8) = 1,04$$

$$M_o2019 = (4768,5 + 333,4) / (2858,9) = 1,78$$

$$I_{\text{РСЕБ}}_{2017} = 1/6 * (0,61 + 1,01 + 1,13 + 2,01 + 0,04 + 3,83) = 1,42$$

$$I_{\text{РСЕБ}}_{2018} = 1/6 * (0,81 + 0,98 + 0,53 + 1,04 + 0,08 + 3,22) = 1,13$$

$$I_{\text{РСЕБ}}_{2019} = 1/6 * (0,79 + 0,83 + 0,57 + 1,78 + 0,08 + 1,75) = 1,00$$

Далі, розраховуємо фінансову складову. Перед цим, додатково розраховуємо коефіцієнт Бівера.

$$\text{коефіцієнт Бівера} = (\text{чистий прибуток} - \text{амортизація}) / (\text{довг. зобов'язання} + \text{коротк. зобов'язання})$$

$$\text{коефіцієнт Бівера}_{2016} = 2699469 / 2048197 = 1,1$$

$$\text{коефіцієнт Бівера}_{2017} = 3869866 / (2473157 + 644092) = 1,2$$

$$\text{коефіцієнт Бівера}_{2018} = 6576161 / (3979423 + 1797666) = 1,1$$

$$I_{\text{ФСЕБ}2017} = 0,037 * 3,74 + 0,033 * 0,96 + 0,255 * 0,73 - 0,082 * 2,64 - 0,0006 * 12,7 + 0,348 * 1,1 = 0,51$$

$$I_{\text{ФСЕБ}2018} = 0,037 * 6,01 + 0,033 * 0,9 + 0,255 * 0,73 - 0,082 * 2,65 - 0,0006 * 7,1 + 0,348 * 1,2 = 0,63$$

$$I_{\text{ФСЕБ}2019} = 0,037 * 3,66 + 0,033 * 0,88 + 0,255 * 0,77 - 0,082 * 3,38 - 0,0006 * 13,9 + 0,348 * 1,1 = 0,45$$

Для цього розраховані усереднені значення за 2017-2019 років індексів об'єктних складових та індексу економічної безпеки за формулами 3.1-3.3 зведемо у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок індексу економічної безпеки ТОВ «Інкопмарк медсервіс»

Роки	$I_{\text{РСЕБ}}$	$I_{\text{ФСЕБ}}$	$I_{\text{МЕБ}}$
2017	1,42	0,52	0,48
2018	1,13	0,63	0,44
2019	1,00	0,46	0,36
Середнє значення	1,18	0,54	0,43
Норматив для групи	>2	>2	>1

Джерело: сформовано та проведено розрахунки на основі даних річних фінансових звітів підприємств за 2016-2018 рр.

З даних табл. 3.1 видно, що функціонування економіко-організаційного механізму економічної безпеки протягом 2016-2018 рр. можна вважати неефективним, оскільки значення індексу економічної безпеки не перевищило 1. При цьому, як видно з розрахунку, індекс техніко-

технологічної складової є дещо вищим ніж фінансова для досліджуваного підприємства.

Таким чином, тактичне забезпечення предметних компонентів економічного та організаційного механізму економічної безпеки бізнесу може стати постійним процесом моніторингу та оцінки реального стану експлуатації ресурсних, фінансових та інноваційних компонентів з використанням індексу економічної безпеки в якості важливого методологічного підходу. На основі результатів оцінки приймаються тактичні рішення, розробляються сценарії (програми) для їх реалізації на рівні управлінського персоналу підприємства.

Метою формування економічного та організаційного механізму економічної безпеки бізнесу є забезпечення адаптації підприємства до навколишнього середовища ресурсних ринків, підвищення рівня рентабельності підприємства, відповідність технічної та технологічної бази технологічному прогресу тощо.

На наш погляд, для реалізації економічного та організаційного механізму економічної безпеки вивченого підприємства необхідно розробити ефективний методологічний підхід з використанням інструментів стратегічного аналізу.

Головним результатом формування економічного та організаційного механізму є позиціонування підприємства за певними критеріями та вибір для них стратегії розвитку економічного та організаційного механізму економічної безпеки відповідно до прийнятої стратегічної позиції.

Переважає більшість методів стратегічного аналізу зводяться до матричних методів (наприклад, матриця І. Ансофа, М. Портера, Boston Consulting Group, McKinsey, Артура Д. Літтла та ін.).

Стратегічні матриці засновані на поєднанні двох критеріїв, таких як темпи зростання ринку промисловості і відносна частка ринку, як у випадку з matellas Boston Consulting Group.

Більшість критиків матричних методів економічного аналізу відзначають свої шляхи у зв'язку з двомірним, так як позиціонування підприємств здійснюється тільки на основі двох показників, а інші показники не враховуються. Виходом з цієї ситуації може стати розробка тривимірної моделі з включенням третього критерію оцінки і позиціонування підприємства не квадрантами матриці, а обсягами тривимірного простору.

На наш погляд, за напрямками тривимірної моделі формування економічного та організаційного механізму економічної безпеки варто відкласти показники, що відображають внутрішній стан ТОВ "Інкопмарк Медсервіс", їх зв'язок із зовнішнім середовищем, а також рівень економічної безпеки. Переходимо до вибору показників тривимірної моделі стратегічного забезпечення економічної безпеки вивченого підприємства.

Зв'язок ТОВ «Інкопмарк медсервіс» із зовнішнім середовищем утворюється в основному в результаті виходу на ринки факторів виробництва, продукції та інших. Зі стратегічної точки зору, що забезпечує економічну безпеку, вважаємо, що бізнес слід розглядати як об'єкт ринкових відносин.

У зв'язку з цим у теорії та практиці фінансового управління сформувався принцип комерційної ефективності для власника - максимізації ринкової вартості підприємства [11; 12; 55; 60]. Іншими словами, забезпечення зростання ринкової вартості підприємства є головною метою власника і важливим аспектом економічної безпеки - чим вище рівень економічної безпеки, тим вище ринкова вартість підприємства і навпаки.

Ринкова вартість підприємства відповідає будь-яким змінам в економічній діяльності і створює загальне уявлення про ефективність її управління та розвитку.

Розвиток, спрямований на підвищення ринкової вартості, дозволяє підприємству зміцнювати свої конкурентні позиції, бути більш життєздатними, бути стійкими на внутрішньому і зовнішньому ринках. Крім того, основним критерієм при прийнятті інвестиційних рішень як з боку

власника, так і з боку зовнішнього інвестора є ринкова вартість підприємства.

Основною метою будь-якої підприємницької діяльності є отримання прибутку.

Мета і основний показник ефективності економічного та організаційного механізму економічної безпеки підприємств - це прибуток. Якщо підприємство зазнало збитків, не має прибутку або не відповідає сумі вкладених коштів, то на низьку ефективність (або неефективність) механізму економічної безпеки можна посилатися.

Існує прямий зв'язок між ринковою вартістю підприємства та її прибутком, тобто зі збільшенням обсягу прибутку, всі рівні речі, крім того, відбувається зростання ринкової вартості підприємства. Однак в умовах коливань ринку вітчизняної економіки велика кількість підприємств стає нерентабельними.

В іноземній практиці ринкова вартість підприємства розраховується як співвідношення прибутку до відсотків і податків у середній зваженій вартості капіталу, згідно моделі Модільяні-Міллера [60].

Що стосується показника "середньої зваженої вартості капіталу", то метод його розрахунку вимагає значної кількості інформації, що становить комерційну таємницю підприємства.

Для спрощення можна взяти середню процентну ставку за вкладами, яка показує, скільки відсотків від вартості капіталу буде його збільшення, якщо сума, еквівалентна обсягу активів, розміщується готівкою на депозитному рахунку в банку.

Ми вважаємо, що в умовах національної економіки рекомендується розрахувати ринкову вартість підприємства як співвідношення прибутку до відсотків і податків року до середньорічної процентної ставки по депозитах.

Іншою важливою умовою, застосованою до тривимірної стратегічної моделі, є вибір індикатора внутрішнього середовища ТОВ «Інкопмарк медсервіс». Ми вважаємо, що цей показник повинен зробити найбільший

вплив на індекс економічного та організаційного механізму економічної безпеки.

Для визначення впливу коефіцієнтів індексної моделі на її рівень ми побудуємо кореляційну матрицю (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

**Кореляційна матриця впливу показників
індексу економічної безпеки ТОВ «Інкопмарк медсервіс»**

	$k_{ФВОЗ}$	$k_{ГрП}$	$k_{ФолП}$	$k_{МВ}$	$k_{ООБЗ}$	$k_{ЗОЗ}$	$k_{ГЛ}$	$k_{ЧОКА}$	$k_{МВК}$	$k_{СПВК}$	$k_{ЧОКР}$	$k_{Б}$	$I_{МЕБ}$
$k_{ФВОЗ}$	1,00												
$k_{ГрП}$	-0,13	1,00											
$k_{ФолП}$	0,33	0,30	1,00										
$k_{МВ}$	-0,12	0,11	-0,03	1,00									
$k_{ООБЗ}$	0,22	-0,17	-0,04	0,11	1,00								
$k_{ЗОЗ}$	-0,14	-0,08	-0,04	-0,02	0,04	1,00							
$k_{ГЛ}$	-0,20	-0,26	-0,15	0,05	-0,45	0,32	1,00						
$k_{ЧОКА}$	0,74	-0,13	0,55	-0,08	-0,27	-0,05	0,01	1,00					
$k_{МВК}$	0,08	0,02	0,59	0,14	-0,27	0,39	0,30	0,38	1,00				
$k_{СПВК}$	0,44	-0,29	-0,62	-0,14	0,25	-0,23	-0,16	0,05	-0,73	1,00			
$k_{ЧОКР}$	-0,06	0,86	-0,07	0,07	-0,17	-0,01	-0,09	-0,20	-0,15	0,03	1,00		
$k_{Б}$	-0,23	-0,23	-0,24	-0,03	-0,35	0,13	0,76	-0,19	0,20	-0,08	-0,16	1,00	
$I_{МЕБ}$	0,45	-0,07	0,52	0,51	-0,13	0,12	0,37	0,60	0,69	-0,29	-0,16	0,26	1,00

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

У таблиці 3.3 видно, що найбільше значення парного коефіцієнта кореляції становить 0,69 між коефіцієнтом маневреності справедливості ($k_{МВК}$) і індексом механізму економічної та організаційної безпеки ($I_{МЕБ}$). Співвідношення маневреності власних коштів показує пропорційність розподілу власних фінансових ресурсів в структурі активів підприємства і розраховується як співвідношення чистого оборотного фонду до власних.

Таким чином, для формування тривимірної моделі навчання достатньо взяти наступні показники - ринкову вартість підприємства; співвідношення справедливості маневреності; індекс економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств.

Таким чином, для формування тривимірної моделі достатньо взяти наступні показники - ринкову вартість підприємства; коефіцієнт маневреності власного капіталу. На осі x достатньо відкласти значення коефіцієнта маневреності власного капіталу на вісь z - ринкову вартість підприємства, на осі y - індекс економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств.

Для остаточного формування стратегій розвитку економічного та організаційного механізму економічної безпеки будь-якого підприємства проводиться поділ простору стратегічного забезпечення на вісім сегментів (Seg) за комбінаціями залежно від критичної цінності критеріїв x_k , y_k , z_k (рис. 3.1).

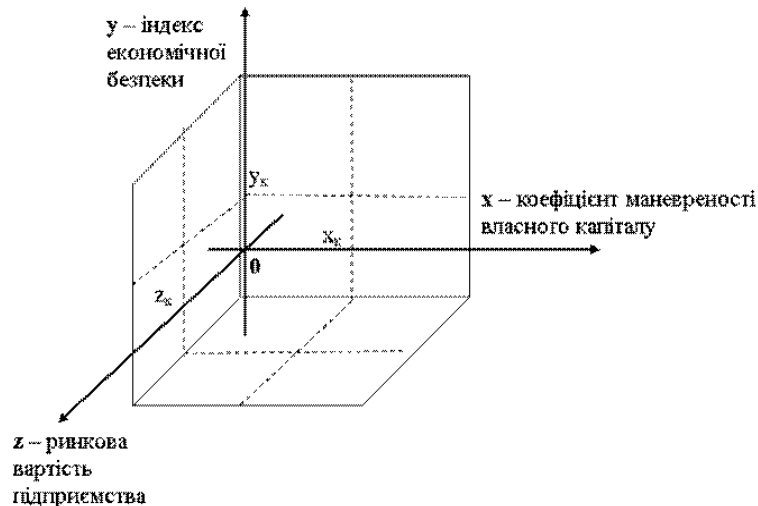

Рис. 3.1. Простір формування економіко-організаційного механізму фінансово-економічної безпеки підприємств

Джерело: [10]

Таким чином, використання такої моделі формування економіко-організаційного механізму економічної безпеки дозволить проводити позиціонування підприємств торгової сфери, до яких відноситься досліджуване.

На основі зайнятих позицій, доречно формувати відповідні стратегії розвитку торгових підприємств

3.2. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки як засіб реалізації стратегії розвитку торгових підприємств

Складна та конкурентна боротьба на ринку вимагає від сучасних учасників цього ринку бути більш функціональними та мобільними. Діяльність підприємств в цих умовах є невизначеною та в той же час складною, оскільки на них постійно здійснює тиск зовнішнє середовище в якому на сучасне підприємство впливає безліч загроз. В процесі діяльності на підприємстві можуть створюватись різні екстремальні умови, такі собі не сприятливі «шокові зміни» які можуть стосуватись ресурсного забезпечення, що в свою чергу зумовлює господарюючий суб'єкт включати режим захисту. Періодами, такі зміни можуть бути настільки сильними, що підприємству важко узгодити свою діяльність з зовнішнім середовищем. Постійна зміна правил гри за таких умов тільки посилює стресову ситуацію для підприємства. За таких складних умов, надзвичайно важливою виникає необхідність створення дієвого економічного механізму безпеки підприємства.

Під дієвим економічним механізмом безпеки господарюючого суб'єкта розуміють прецедент такого собі перетворення стану загрози чи небезпеки в стан захищеності. Це можливо за рахунок організації на підприємстві ефективного контролю надходжень ресурсів, забезпечення їх постійного моніторингу з ході якого можна на ранніх стадіях виявити загрози, виділити їх та вчасно на них відреагувати.

Головною функцією визначеного механізму є те, що за умови мінімальних витрат можна досягти максимуму ефекту тим самим задовольнити процес створення загальної системи протидії екстремальним ситуаціям та підтримки відносної сталості господарюючого суб'єкта в складній трьох вимірній системі координат, яка включає в себе такі елементи як стійкість, безпечність та конкурентоспроможність (рис. 3.2) [9, с. 138].

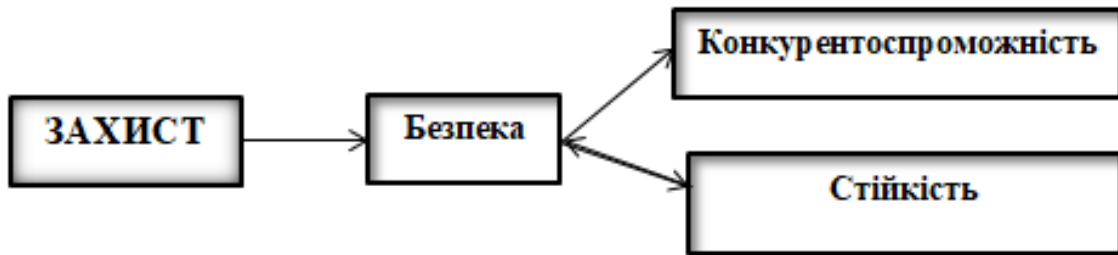

Рис. 3.2. Системна функція забезпечення безпеки підприємства

Джерело: побудовано автором

Представлений механізм має стійку системність яка виражається через логічний взаємозв'язок його головних блоків, а саме це стосується його цілей, суб'єктів та об'єктів, інструментів та засобів, методів, показників та способів їх королювання.

Визначена система цілей може реалізуватись на підприємстві через механізм, який диференційований та має два основних рівні. Перший (верхній), несе інформацію про головну тобто основну мету, а другий (нижній), включає широкий перелік індивідуальних цілей кожна з яких має свій особистий напрямок реалізації, визначені терміни, зі своїми об'єктами та окремими методами проведення захисних мироприємств [27, с. 98].

Ключовою (головною) метою забезпечення захисту для суб'єкта господарювання від агресивних впливів із зовнішнього середовища є за умови мінімальних витрат створити такий механізм захисту від вказаних вище загроз, та щоб від діяв на постійній основі і забезпечував стійку діяльність підприємства [30, с. 90].

Розкриваючи зміст питання щодо індивідуальних (приватних) цілей забезпечення захисту господарюючого суб'єкта, ці цілі можна поділити за такими трьома елементами (блоками):

1) За напрямками. Це може бути різного роду діагностика та постійний моніторинг загроз, в ході чого можливе здійснення їх блокування та ліквідація про що неодмінно необхідно проводити з персоналом інформативну роботу та інструктаж та інше.

2) За термінами. Вони можуть бути короткостроковими (оперативні, до одного року). Сезонні (якщо діяльність підприємства залежить від якихось сезонних факторів). Середньострокові (в межах одного двох років). Довгострокові (перспективні, термін від трьох до п'яти років).

3) За об'єктами. Це можуть бути постачальники, оптовики, посередники, споживачі та ін. [14, с. 305].

Для торгового підприємства інструментом підвищення його економічної безпеки може виступати досить широкий його перелік, а саме, сюди можна віднести в першу чергу різного плану норми, правила та нормативи. Не менш важливими є інструкції, накази та розпорядження. Також варто приділити увагу і таким інструментам як премії санкції та вимоги.

На заходи по забезпеченню безпеки діяльності торгового підприємства необхідно обов'язково в своєму бюджеті передбачати кошти. Цими коштами боже бути певний відсоток прибутку. Такі дії будуть мотивувати персонал, який виконує функцію захисту, до більш якісних, та дієвих дій, та підвищуватиме загальну корпоративну культуру з безпеки, що в кінцевому випадку приведе до економічного ефекту та зменшенню втрат [2, с. 102].

В науковій літературі виділяють такі методи забезпечення безпеки, а саме, в першу чергу це спостереження, яке поєднує в собі нагляд за визначеним об'єктом та зовнішнім середовищем. Також зіставлення, яке проводять за даними моніторингу. Звернення, в ході якого звертаються до персоналу з певними вимогами та дотримання них. Повчання, яке більше стосується нового персоналу. Інструктаж, його проводять, як правило, по окремим питанням безпеки. Недопущення, мається на увазі уникнення сторонніх. Кодування, тобто встановлення кодів на дверях, паролів на комп'ютерну техніку та інше.

Сам механізм захисту торгового підприємства від загроз може бути представлений у вигляді циклічної моделі, в якій відображається весь ланцюжок дій та елементів (рис. 3.3).

Складна система попереджувальних заходів які будуть протистояти не типовому впливу зовнішнього середовища ґрунтується на механізмі вивчення та дослідження всіх контрагентів, детальному проведенні аналізу договорів. Також сюди відносять і перегляд та дотримання правил роботи з конфіденційною інформацією та захист комп'ютерної техніки та мережі на предмет витоку інформації, та інше. Такі дії необхідно проводити на регулярній основі. Все це забезпечуватиме мінімальну, але таку важливу підтримку економічної безпеки бізнесу на заданому рівні, та за умови її постійної дії визначених без пекових заходів.

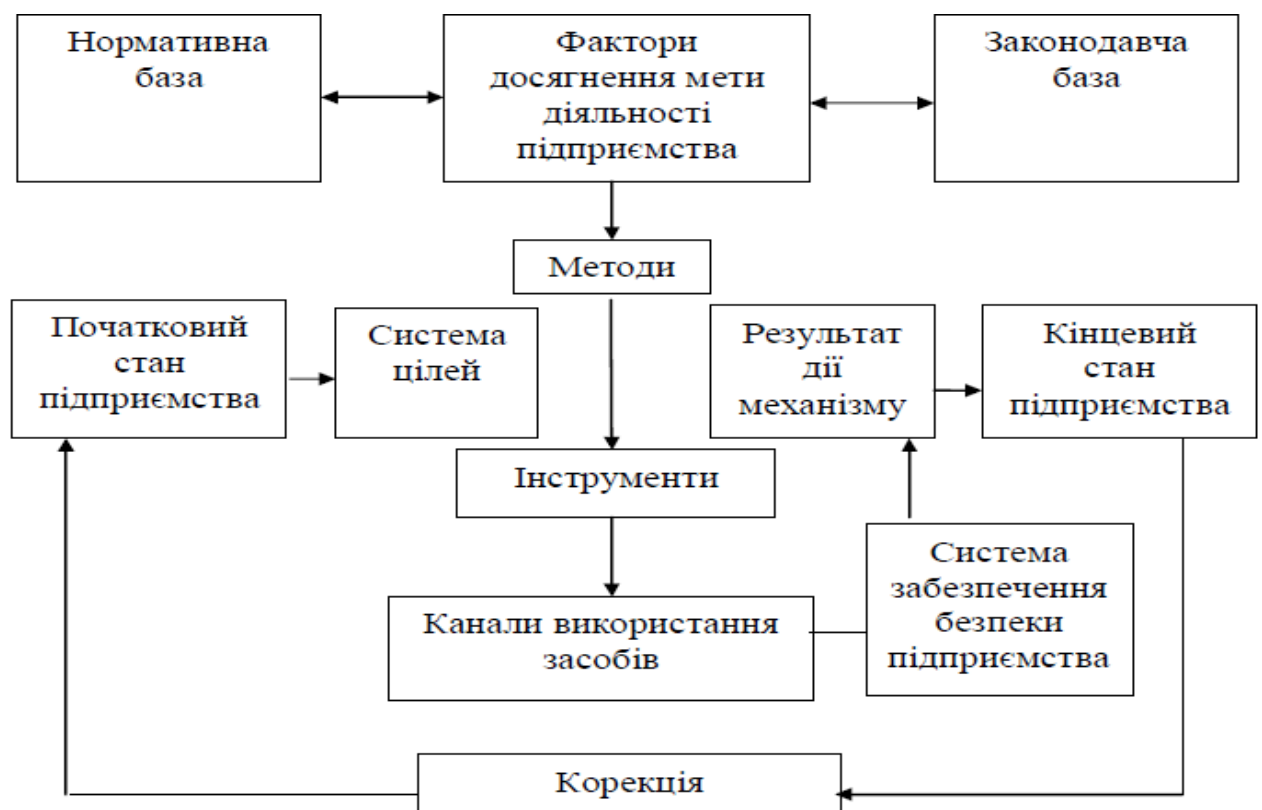

Рис. 3.3. Модель економічного механізму захисту торгового підприємства

Джерело: побудовано з використанням [9]

Важливу роль в забезпеченні безпеки підприємства відіграє координація. Вона включає в себе такі основні види управлінських дій на спільній основі як: забезпечення злагодженої роботи учасників щодо вирішення складних міжвідомчих завдань; встановлення розбіжностей між тим що було заплановано та тим що отримано по факту при вирішенні

завдання чи якогось заходу; виявлення, попередження та усунення дисбалансу в роботах; вчасне внесення різних необхідних змін та корегувань під час ходу виконання визначених робіт. При забезпеченні координації виконання різного роду на підприємстві планів чи програм, за таких умов повинна на високому рівні бути забезпечена узгодженість рішень, які можуть прийматися на будь-якому рівні управління, та організація швидкого подолання збоїв у їх реалізації. Також має бути забезпечена чітка послідовність та синхронність дій щодо всіх запланованих завдань з економічної безпеки.

Створений механізм для захисту торгового підприємства має на меті з інституційної, організаційної та інформаційної точки зору забезпечити відбиття різного роду об'єктивних та суб'єктивних несприятливих кризових впливів, а також за допомогою прогнозів потенційно виявляти загрози.

Саме з цієї мети, нами пропонується організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки, за допомогою якого можна виявити загрозливі чинники, процеси та різного роду умови, які можуть чинити негативний вплив на ефективну діяльність; вчасно здійснювати попередження та запобігання впливу цих несприятливих для господарюючого суб'єкта загроз, при цьому паралельно створювати та зберігати підприємницьке-специфічних активів, та забезпечити створенню умов, з широкого створення конкурентних переваг; встановлення різних систем та форм безготівкового обігу, та важливих граничних показників безпечної та ефективної діяльності; створення додаткової системи та заходів, метою яких є забезпечення загальної економічної безпеки; проведення аналізу різних механізму з протиправної діяльності; всеосяжний аналіз та оцінка, та прогнозування розвитку підприємства, та на цій основі створення та побудова стратегії розвитку суб'єкта господарювання.

В нашому випадку, наприклад для конкретного підприємства така стратегія перспективного розвитку має базуватися на дотриманні балансу, в першу чергу, різних за складністю показників фінансової стійкості, які за

своїми характеристиками та змістовністю мають низькі значення. Також необхідно приділити увагу на величину такого показника як «розмір власного капіталу», адже він є головним у фінансуванні поточної діяльності підприємства. Також не менш ефективною може бути диверсифікація діяльності.

Подальшими дослідженнями на нашу думку має стати дослідження інструменту диверсифікації. Оскільки ми вважаємо, що це дієвий напрям мінімізації ризиків у діяльності досліджуваного підприємства яке представляє торгівельну сферу. Диверсифікація нами буде розглядатись з точки зору функціональних складових економічної безпеки, в першу чергу фінансової та техніко-технологічної, які є найбільш вагомими для ТОВ «Інкопмарк медсервіс».

Все це може в подальшому стати ефективним та дієвим інструментом для посилення та зміцнення фінансово-економічної безпеки більшості подібних підприємств, оскільки роздрібний продаж фармацевтичних товарів є вкрай актуальним з огляду на рівень захворюваності населення України.

3.3. Напрями диверсифікації діяльності торгових підприємств як інструмент зміцнення фінансово-економічної безпеки

Зростання ролі процесу глобалізації для вітчизняної національної економіки, а також ризики, що з цим пов'язані, зумовили до пошуку ефективних методів забезпечення стабільного розвитку всіх її галузей, серед яких сільське господарство не стало винятком.

З огляду на це, останнім часом особливої ваги набуло питання формування належного рівня економічної безпеки торгових підприємств. Слід відмітити, що ця проблема носить системний характер і потребує використання комплексного підходу до її вирішення. Водночас, одним із пріоритетних напрямів мінімізації ризиків в умовах ринку та підвищення рівня економічної безпеки торгових підприємств є диверсифікація їхньої діяльності.

Вдало, а головне вчасно обраний її напрям є запорукою успіху торгового підприємства на всіх життєво важливих стадіях його розвитку.

Потреба у диверсифікації діяльності підприємств обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Їхня дія під час розвитку кризових явищ значно змінюється, що в кінцевому результаті обов'язково впливає на форми й методи реалізації диверсифікаційних заходів.

Необхідність диверсифікації діяльності торгових підприємств як засобу зміцнення їх економічної безпеки зумовлюється такими чинниками: психологічними прагненнями виробників до розширення діяльності і стабільного розвитку підприємства; доволі частими змінами вподобань і смаків кінцевих споживачів, що вимагає постійного оновлення та розширення асортименту продукції; оптимізацією галузевої структури діяльності, що пов'язана з виникненням пандемій (COVID-19); концентрацією та спеціалізацією діяльності, які створюють умови надмірної залежності торгових підприємств від кон'юнктури, що має місце на ринку в конкретний період часу; появою нових можливостей щодо просування продукції та освоєння нових ринків її збуту.

Диверсифікація діяльності є альтернативним джерелом отримання додаткових доходів для торгових підприємств. Вона, з одного боку, призводить до розпорошення ресурсів між основними видами діяльності, а з іншого – дає змогу здійснювати оперативне їх переміщення між галузями залежно від кон'юнктури, що склалася на ринку в конкретний період часу.

Цілком логічно, що диверсифікація діяльності торгових підприємств, як і будь-який процес, що супроводжується структурними змінами, має свої позитивні та негативні сторони стосовно підвищення рівня їхньої економічної безпеки, які проявляються через її функціональні складові (табл. 3.4).

З огляду на це, диверсифікація діяльності торгових підприємств повинна відбуватися в контексті отримання максимально корисного ефекту за одночасної мінімізації можливих втрат внаслідок її реалізації. На думку В.

I. Ткачука, реалізацію процесу диверсифікації слід здійснювати за допомогою окремих проєктів комерційного характеру.

Ефективність та успішність їх проведення, особливо коли проєкт має інноваційний характер, залежать від двох головних чинників: по-перше, вміння визначити потенціал ринку товару, а по-друге, наявності відповідної бізнес-стратегії [8, с. 131].

Таблиця 3.4

Позитивні і негативні сторони диверсифікації діяльності торгових підприємств

Позитивні сторони	Негативні сторони
Фінансова складова	
Підвищення ліквідності підприємств; підвищення рівня оборотності коштів і запасів; зменшення рівня концентрації капіталу в одній галузі.	Диверсифікація потребує доволі значних інвестицій та пошуку нових джерел фінансування; додаткові витрати внаслідок просування нової продукції на ринок.
Технічна складова	
Можливість ширшого використання техніки; впровадження інноваційних технологій; досягнення синергійного ефекту.	Збільшення навантаження на технічні ресурси підприємства; необхідність залучення додаткових енергетичних потужностей.
Конкурентоспроможна складова	
Розширення асортименту та номенклатури продукції; вихід на нові ринки збуту; підвищення конкурентних переваг підприємств; покращення якості товарів	Ризики злиття торгового підприємства з конкурентами; ризики, пов'язані зі зміною вподобань споживачів; складність виходу на нові ринки; ймовірність розпорошення виробництва.
Кадрова складова	
Створення нових робочих місць; підвищення заробітної плати працівників; розвиток персоналу підприємства; збільшення кількості працівників, прийнятих на постійній основі.	Необхідність перекваліфікації працівників; можливі кадрові втрати на підприємстві внаслідок перепрофілювання окремих галузей; ймовірність виникнення конфліктів у колективі внаслідок змін.
Екологічна складова	
Можливість переробки відходів та створення замкнутого циклу виробництва; диверсифікація виробництва сприяє більш оптимальному поєднанню галузей виробництва.	Інтенсифікація використання природних ресурсів; ймовірність підвищення рівня шкідливості виробництва.

Джерело: сформовано автором

Вибір чи одночасне їх поєднання повинно враховувати умови, в яких безпосередньо функціонує конкретне підприємство та його особливості. Беручи до уваги існуючі форми диверсифікації діяльності, нами

запропоновано матрицю її стратегічних напрямів залежно від рівня економічної безпеки торгових підприємств (табл. 3.5). Залежно від зміни рівня економічної безпеки цілком логічним є коригування напрямів диверсифікації діяльності.

Варто зазначити, що диверсифікація виробництва торгових підприємств відіграє важливу роль не лише у підвищенні рівня їх економічної безпеки, а й має визначальне значення для розвитку цілого регіону.

Таблиця 3.5

Матриця стратегічних напрямів диверсифікації діяльності торгових підприємств залежно від рівня їх фінансово-економічної безпеки

Характеристика економічної безпеки	Форма диверсифікації діяльності		
	фінансова	виробнича	маркетингова
Рівень безпеки	Розширення кола існуючих контрагентів та виявлення прихованих резервів розвитку.	Орієнтація на виробництво інноваційних видів продукції з якісно новими властивостями.	Націленість підприємства на нові географічні сегменти ринку
Рівень нестійкої безпеки	Пошук альтернативних джерел фінансування	Розширення існуючого асортименту та підвищення якості продукції.	Розширення каналів збуту продукції та збільшення існуючої частки підприємства на ринку.
Рівень небезпеки	Рефінансування підприємства з одночасною реструктуризацією існуючих боргів	Закриття нерентабельних видів діяльності та часткове перепрофілювання підприємства.	Розширення каналів збуту продукції та збільшення існуючої частки підприємства на ринку.

Джерело: сформовано автором

Зокрема, вона може бути методом вирішення питання його продовольчої безпеки. Розширення галузей виробництва торгових підприємств дозволяє забезпечити населення всіма необхідними продуктами харчування.

Таким чином, диверсифікація діяльності торгових підприємств є ефективним методом мінімізації ризиків у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності та зміцнення їх економічної безпеки. Водночас, реалізація заходів у напрямі диверсифікації діяльності торгових підприємств

має цілий ряд як позитивних, так і негативних сторін у розрізі функціональних складових економічної безпеки.

Тому їх впровадження у практичну діяльність торгових підприємств має супроводжуватися раціональним поєднанням ресурсів та можливістю отримання максимально корисного ефекту у напрямі зміцнення економічної безпеки цих підприємств.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та пропозиції:

Товариство з обмеженою відповідальністю «Інкопмарк медсервіс» представляє підприємство торгівельної сфери, метою діяльності якого є роздрібний продаж фармацевтичних товарів.

Перший розділ випускної кваліфікаційної роботи присвячений вивченню теоретико-методичним основам вивчення поняття «фінансово-економічна безпека» загалом та економічна безпека торгового підприємства, механізму її забезпечення, виокремлення складових цієї безпеки, а також підходів до оцінки рівня економічної безпеки торгових підприємств.

В цілому фінансово-економічна безпека підприємства є складною категорією, а значить, рівень захисту всіх видів корпоративного потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує стабільну роботу та ефективний розвиток і вимагає управління з боку керівництва підприємства.

Якщо фінансово-економічна безпека торгового підприємства є таким станом його правових, економічних і промислових відносин, а також матеріальних, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, то він висловлює здатність підприємства до стабільної роботи.

Фінансова та економічна безпека торгових підприємств залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів. Визначено основні чинники, що перешкоджають формуванню такої безпеки, - низький рівень ліквідності підприємств; існуючий розрив у цінах між закупівельними цінами на агропромислову продукцію та цінами на промислову продукцію; недостатнє зростання доходів населення, що стримує зростання платоспроможного внутрішнього попиту; низький рівень інвестицій у промисловість; недостатня державна підтримка торгових підприємств.

Одним із найважливіших елементів системи фінансово-економічної безпеки підприємства є механізм забезпечення, який являє собою поєднання

законодавчих актів, правових норм, мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких буде досягнуто цілі та завдання такої безпеки.

Дослідження результатів виробничої діяльності ТОВ «Інкопмарк медсервіс» показало прибутковість ведення господарської діяльності Товариством, що свідчить про ефективність управління. Проте, в результаті більш детального аналізу, нами було виявлено, що рівень фінансо-економічної безпеки на досліджуваному підприємстві є досить низьким, а саме – 0,23 з 1 нормативного.

Проведено ранжування функціональних складових економічної безпеки з точки зору їх важливості на ТОВ «Інкопмарк медсервіс», визначивши, що найбільш вагомими є фінансова та техніко-технологічна складові, що пояснюється необхідністю забезпечення економічної стабільності функціонування підприємства, випуску екологічної продукції, отримання конкурентних переваг.

Визначено, що організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки є ефективним засобом підвищення фінансово-економічної безпеки торгових підприємств, який враховує виявлення чинників, процесів і умов, що перешкоджають забезпеченню ефективної діяльності.

Головним результатом формування економіко-організаційного механізму є позиціонування підприємства за визначеними критеріями та вибір для нього стратегії розвитку торгових підприємств на основі зайнятої стратегічної позиції.

Крім того, в межах роботи було апробовано методичний підхід щодо комплексного інтегрального показника оцінки фінансово-економічної безпеки, основою якого є показники фінансового стану та виявлені вагомі складові фінансово-економічної безпеки досліджуваного підприємства.

Таким чином, запропоновані рекомендації щодо шляхів мінімізації ризиків торгових підприємств через диверсифікацію їх діяльності із урахуванням функціональних складових фінансово-економічної безпеки є

ефективним способом підвищення ефективності функціонування підприємств торгівельної сфери та інструментом зміцнення їх фінансово-економічної безпеки.

Отже, зміцнення фінансово-економічної безпеки торгових підприємств може слугувати посиленням їх конкурентоспроможності шляхом підвищення ефективності їх діяльності та, як результат, зміцнення позицій таких підприємств у конкурентній боротьбі для більш успішного і довготривалого функціонування на вітчизняному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеенко В. Система захисту комерційних об'єктів / В.Алексеенко, Б.Сокольский. – М., 1992. – 195 с.
2. Андрощук .Г А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. – Монография. – К.: Издательский дом «Ин Юре», 2000. – 400 с.
3. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.
4. Бабенко А.А. Обеспечение продовольственной безопасности Украины в условиях аграрной реформы: [монография] / А.А. Бабенко. – Луганск: «Книжковий світ», 2005. – 116 с.
5. Байцим В.Ф. Механізм формування стратегічних цілей програм (проектів) розвитку регіонів та територій / В.Ф. Байцим // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (88). – С. 227-237.
6. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. – Режим доступа: <http://www.safetyfactor.ru>.
7. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. А. Бендиков // Консультант директора. – 2000. – №2. – С. 7-13.
8. Берлач А. І. Безпека бізнесу: [навч. посіб.] / А. І. Берлач – К.: Університет «Україна», 2007. – 280 с.
9. Бехтер Л. А. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства / Л. А. Бехтер // Зимові читання, присвячені ідеям П. П. Німчинова та І. В. Малишева : Х Всеукр. наук. конф., присвячена видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І. В. Малишеву, д.е.н., проф. П. П. Німчинову : тези докл. — Житомир : ЖДТУ, 2015. — С. 138—139.

10. Білошкурська Н.В. Формування індексу ресурсної складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств АПК Черкаської області / Н.В. Білошкурська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. – Вип. IV(44). – Економічні науки. – С. 154-158.
11. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент. Полный курс : в 2-х т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски ; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – Т.1. –1997. – XXX+497 с.
12. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент. Полный курс : в 2-х т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски ; Пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – Т. 2. – 1997. – 669 с.
13. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підручник / І. О. Бланк. – К.: КНЕУ, 2005. – 398 с.
14. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. — К. : Эльга, Ника-центр, 2004. — 784 с.
15. Варналій З. С. Економічна безпека: [навч. посіб.] / З. С. Варналій. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
16. Васильчак С. В. Економічна безпека підприємства та її складова в сучасних умовах [Текст] / С. В. Васильчак, А. І. Веселовський // Науковий вісник НЛТУ України. –2010. – Вип. 20. – С. 98-105.
17. Гапак Н. М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки [Текст] / Н. М. Гапак // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка / ред. кол.: В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, Н. М. Гапак та ін. – Ужгород: УжНУ, 2016. – Вип. 3(40). – С. 62-65.
18. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации: учеб. пособие / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
19. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
20. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. — К. :Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.

21. Дулеба Н. В. Дослідження трансформації поняття «Економічна безпека підприємства» / Н.В. Дулеба. // Ефективна економіка. – 2010. – № 5. – С. 23-27
22. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький та ін.] – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
23. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Ред.кол. С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – Т.1 – Київ, Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
24. Економіка підприємства : підруч. / за ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-е, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
25. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В. С. Гусев, В. А. Демин, Б. И. Кузин и др.]. – СПб.: Очарованный странник, 2001. – 288 с.
26. Євдокимова Н. М. Економічна діагностика: навч.-метод. посіб. / Н. М. Євдокимова, А. В. Кірієнко. – К.: КНЕУ, 2005. – 110 с.
27. Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : наукова монографія / С. А. Єрохін. — К. : Вид. «Світ знань», 2002. — 528 с.
28. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: монографія / З. Б. Живко. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 260 с.
29. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15-16. – С. 35-37.
30. Захаров О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навч. посіб. / О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. — К. : КНТ, 2008. — 257 с.
31. Зацеркляний М. М. Основи економічної безпеки: [навч. посіб.] / М. М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – К.: КНТ, 2009. – 337 с.

32. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
33. Исаев А. А. Экономическая безопасность фирмы. Управление кризисами / А. А. Исаев // Бизнес и безопасность. — 2002. — № 2. — С. 28—30.
34. Ивахненко В.М. Курс економічного аналізу: [навчально-методичний посібник] / Ивахненко В.М. – К.: КНЕУ, 2000. – 263 с.
35. Кірієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / А. В. Кірієнко // Київський нац. екон. ун-т. – К., 2000.
36. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова// Економіка України. – 2005. – № 10. – С. 48-56.
37. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д.Ковалев, Т. Сухорукова. // ЭкономикаУкраины. – 1998. – № 10. – С. 48-51.
38. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В.П. Понамарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
39. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41-45.
40. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К. : ЦУЛ, 2016. – 456 с.
41. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки:автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Т. Б. Кузенко. Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
42. Мацеха Д. С. Складові економічної безпеки підприємств малого бізнесу /Д. С. Мацеха // Вісник ХНУ. – 2007. – №4. Т.1. – С. 176-179.

43. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1361 від 26 жовтня 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.me.gov.ua>. – Назва з екрану.

44. Механизмы управления экономической безопасностью [Лысенко Ю. Г., С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский, А. А. Спиридонов]. – Донецк.: ДонНУ, 2002. – 178с.

45. Міщенко С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С. П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 190-195.

46. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: Монографія / В. І. Мунтіян – К.:Квіц, 1999. – 464 с.

47. Олейникова Е. А. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность): учеб. пособие / Е. А. Олейникова. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.

48. Пономарьов В. П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 „Економіка, організація і управління підприємствами” / В. П. Пономарьов. — Луганськ, 2000. — 21 с.

49. Прус Н. В. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / Н. В. Прус // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2014. – №3 (157). – С. 183-193.

50. Раздина Е. В. Экономическая безопасность (сущность и тенденции развития): дис. канд. экон. наук: 08.00.01. – М.,1998. – 164 с.

51. Раздина Е. В. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия / Е. В. Раздина // Бизнес-информ. – 1997. – №24. – С. 63-65.

52. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства: [учеб. пособие] / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2004. – 357 с.
53. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений: [учеб. пособие] / В. Л. Тамбовцев – М.: Инфра-М, 2009. – 160 с.
54. Федоренко Р. М. Система управління ресурсами як основа забезпечення економічної безпеки / Р. М. Федоренко // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів науково-практичної конференції, Київ, 16-17 травня 2001р. / Редкол.: І. І. Тимошенко (голова) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 224-229.
55. Ченг Ф. Ли. Финансы корпораций: теория, методы и практика / Ченг Ф. Ли, Джозеф И. Финнерти. ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2000. – XVIII, 686 с.
56. Шаваев А. Г. Безопасность банковских структур / А. Г. Шаваев // Экономика и жизнь. – 1994. – № 16. – С. 11-12.
57. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия: [учеб. пособие] / В. В. Шлыков. – СПб.: «Алетейя», 1999. – 138с.
58. Яременко О. Ф. Середовище підприємства як чинник небезпеки діяльності суб'єкта господарювання / О. Ф. Яременко // Вісник ХНУ. – 2006. – №5. - Т.2. – С. 144 – 150.
59. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы / В. И. Ярочкин. – М., 1997. –185 с.
60. Maler K. Economic Theory and Enviromental Degradation: a Survey of Some Problems. – Revista de Analisis Economico, 1990. – Vol. 5. – P. 7-17.
61. Modigliani F. Taxes and the Cost of Capital: A Correction / Modigliani F., Miller M. H. // American Economic Review. – 1963. – June. – P. 433-443.

62. New World Coming: American Security in the 21st Century. Road Map for National Security: Imperative for Change. The phase III / The United States Commission on National Security, 2001. – 139 p. 310. Polska wies 2005. Wizja rozwoju / Pod redakcja Jerzego Wilkina. Fundusz Wspolpracy / Warszawa 2005. – 215 s.

63. Stachowiak Z. Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa: [podręcznik i szkolne] / Z. Stachowiak – Akademia Obrony Narodowej, 2015. – 220.

64. Überwachung registriert weniger neue BSE-Fälle in Deutschland // Lebensmittelzeitung. – 2003. - №2. – 10. – Januar. – S.20.